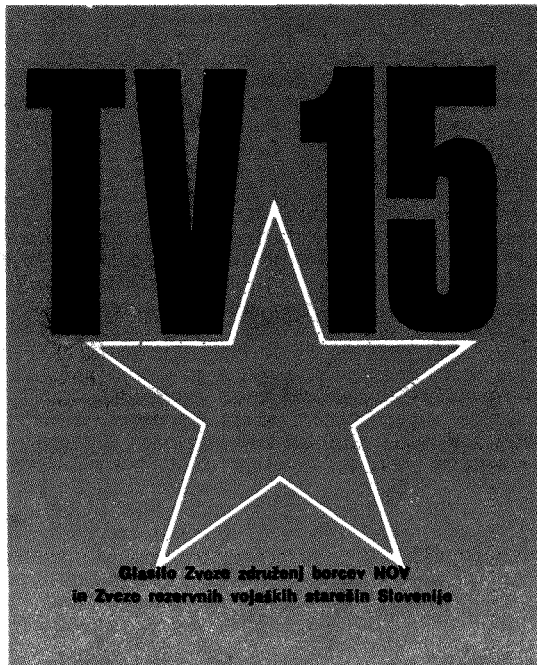

naš tovariš

Št. 32 ● 18. avgusta 1977 ● Leto XV

MARKO VALJAVEC

V tej deželi živi človek, tovariš in vodja – Tito

stran 4

TONE URBAS

Dopust na morju, kaj je to

stran 5

MILAN VOGEL

Pot spominov na Voranca

stran 7

SILVO TERŠEK

Ob pravici ne pozabimo na dolžnost

stran 12

Spominski pohod na Porezen

V zadnji nemški ofenzivi v marcu 1945 se je na Poreznu nad Cerknem odigrala največja tragedija med NOB na Cerknjanskem. V boju z nemško soldatesko je padlo 32 borcev Kosovelove brigade in Gorenjskega vojnega področja, ujetih je bilo nad 140 borcev, od teh so jih potem 97 ustrelili v vasi Jesenica pri Cerknem.

V spomin na ta dogodek, so lani v avgustu ob preurejenem spomeniku sklenili, da bo vsako leto v mesecu avgustu spominski pohod na Porezen. Letošnji pohod bo v nedeljo 21. avgusta s komemoracijo ob 11. uri ob spomeniku na Poreznu.

Organizator vabi vse borce brigade Srečka Kosovela, Gorenjskega vojnega področja, komande mest in partizanskih straž, svojce padlih, pripadnike JLA, teritorialne obrambe, tabornike, planince, posebno pa mladino in domačine tega območja.

Za okrepčilo bo poskrbljeno v domu na Poreznu. Pristop je mogoč iz Cerknega, Selške doline preko Davče, Petrovega brda in Baške grape. Pohod bo v vsakem vremenu. POSEBNIH VABIL NE BO.

Odbor

Pred štiridesetimi leti, 17. avgusta 1937, je tovariš Tito prišel na čelo komunistične partije Jugoslavije. Njeno vodstvo je bilo takrat v Parizu, tovariš Tito pa je po nalogu kominterne ilegalno deloval v Jugoslaviji, kjer je pripravljaval ustanovna kongresa KP Slovenije in KP Hrvatske.

**TITO -
PARTIJA
TITO -
PARTIJA**

V začetku julija 1937 je generalni sekretar CK KPJ Milan Gorkić moral na zahtevo kominterne v Moskvo, vodstvo KPJ v Parizu pa je zaradi sektaštva in nesoglasij zašlo v takšno krizo, da je postal obstoj KPJ negotov. V kominterni so se celo začele širiti vesti o razpustitvi KPJ, ukinjena pa ji je bila tudi denarna pomoč. V takšnih razmerah se je Gorkićev namestnik v Parizu in član politbiroja CK KPJ Rodoljub Čolaković skupaj z drugim članom tega organa Sretenom Žujovićem odločil, da pokliče iz domovine Josipa Broza, ki je bil najbolj avtoritativna in sposobna osebnost v vodstvu KPJ. Tovariš Tito je takoj po prihodu v Pariz prevzel celotno vodstvo KPJ. O pomenu tega trenutka je dr. Pero Damjanović zapisal:

»Njegov prihod je v bistvu dramatičen boj, da se partija obvaruje pretresa pa tudi razpusta in vpliva posameznih karierističnih elementov, ki se vedno pojavijo v času težav in kriz kakšnega gibanja.«

V štiridesetih letih njegovega dela na čelu partije je bilo težav veliko, toda nobene, ki bi je ne znal rešiti.

BOJ ZA PRAVICE!

Slovenci v Škocijanu (St. Kanzian) po zadnjih avstrijskih manjšinskih zakonih niso več slovenske krvi. Njihova občina ne spada v skromno število tistih, kjer bi Slovenci imeli vsaj pravico do slovenskega krajevnega napisa. Pomagaj si sam! V nedeljo so na manifestativnem pohodu postavili dvojezično krajevno oznako, ki pa so jo nemški šovinisti kmalu odstranili. Policija je spet stala križem rok!

Foto: Edi Šelhaus

od torka do torka

Sreda, 10. avgusta 1977

Predsednik skupščine SFRJ Kiro Gligorov se je z ameriškim senatorjem McGovernom pogovarjal o medsebojnih odnosih in sodelovanju. Senatorja je sprejel tudi sekretar za zunanje zadeve Miloš Minić.

Na ogadenski visoki planoti še vedno divjajo spopadi med domačimi uporniki in so-malijskimi enotami ter etiopskimi vojaškimi enotami in ljudsko milico.

Četrtek, 11. avgusta 1977

Vladi Paname in ZDA sta sprejeli sporazum o osnovah pogodbe o prihodnosti Panamskega prekopa. Panama naj bi dobila območje prekopa konec tega stoletja.

Član predsedstva SFRJ Vidoje Žarković se je z delegacijo vrnil z obiska v Tanzaniji in Zambiji.

Generalni sekretar OZN Kurt Waldheim je končal obisk na Kitajskem.

Petek, 12. avgusta 1977

V Londonu sta se srečala ameriški sekretar Vance in britanski zunanji minister Owen na pogovorih o prihodnosti Južne Rodezije.

Latinskoameriške države so v zadnjih petnajstih letih podvojile svoje zaloge orožja. Za nakup najrazličnejšega orožja so letno porabile 5 milijard dolarjev.

Jugoslavija je vložila kandidaturo za letošnjo skupščino mednarodne banke za obnovo in razvoj leta 1979.

Sobota, 13. avgusta 1977

Vse politične sile na Cipru so podprle vršilca dolžnosti predsednika ciprske republike Kiprianua, ki se je zavzel za dosledno uresničevanje Makariove politike.

Izraelska vlada je preko radia sporočila, da bo kmalu mobilizirala del rezervistov.

Ponedeljek, 15. avgusta 1977

Na vseh jugoslovanskih karavlah so s kulturnimi in športnimi prireditvami proslavili dan graničarjev.

Iz vojaške bolnišnice v Rimu je izginil nacistični zločinec Keppeler. Mimo stražarjev ga je v kovčku odnesla njegova žena.

Pripadniki protijugoslovanske emigracije so v San Franciscu zanetili požar pred zgradbo jugoslovanskega generalnega konzulata.

Torek, 16. avgusta 1977

Predsednik Tito je odpotoval na osem-dnevni uradni in prijateljski obisk v Sovjetsko zvezo. Tovariša Tita s spremstvom, v katerem so tovariši Stane Dolanc, Veljko Milatović, Aleksandar Grlićkov, Miloš Minić, Emil Ludviger in drugi, je na moskovskem letališču pričakal generalni sekretar CK KP SZ in predsednik prezidija vrhovnega sovjeta ZSSR Leonid Brežnjev s sodelavci.

Kdo je bil (je) Franc Koritnik?

Odmev na »Kako je 6 partizanov iz begunjskih zaporov rešilo 21 zapornikov« Jožeta Vidica

Tokrat se oglašam z malce nenavadnim vprašanjem. Morda še veste, koliko se je govorilo o nekdanjem gestapovcu Druschkeju. In poleg njega tudi o človeku, ki ga je odkril sredi Nemčije, o Francu Koritniku, doma z Bleda. Morda pa ste tudi že slišali, da je to edini človek, ki je živ pobegnil iz zaporov v Begurjahu! Njegov pobeg se je, kot drugim, tudi meni zdel mogoč, ko pa mi je prišla v roke knjiga Jožeta Vidica »Beg z moriščar«, nisem bila več prepričana o popolni istovetnosti bega. Na strani 74 (drugi in tretji odstavek) in na strani 75 (prvi odstavek) sem prebrala zgodbo »Kako je 6 partizanov iz begunjskih zaporov rešilo 21 zapornikov«, pa sem začela razmišljati o vprašanju, ki ga je zapisal tudi tovariš Vidic, in sicer: Ali se je sploh komu posrečilo med vojno pobegniti iz bunkerja v begunjskih zaporih? Pa ne govorim o izjavi prekaljenega revolucionarja Tončka Dežmana, ki je o Koritniku dejal: »Koritnik nam je bil že prej sumljiv. Okoliščine kažejo, da beg ni pripravil sam! Mi mu nismo zaupali, zato smo ga dali v delavnico.«

MOJCA DEŽMAN,
Begunje 57
p. Begunje

PRIPIS UREDNIŠTVA:

Tovariš Jože Vidic nam je postregel še z naslednjimi podatki:

Franc Koritnik je bil vosovec, ujet ob nemškem napadu na taborišče VOS, ki je bilo v Zakopičevih hiši v Plavškem rovtu nad Jesenicami. Tistega dne, to je bilo 4. aprila 1944, je padel komandir grupe V... Franc Grobotek-Crtomir iz Bohinja, štiri vosovce pa so ujeli (zanimivo je to, da so vsi še danes živi!) Od teh je bil samo Koritnik obsojen na smrt!

Poleti 1944 so partizanski obveščevalci s pomočjo dveh čistilk podtaknili pekleni stroj v Park hotelu, kjer je bil sedež gestapa za Slovenijo. Hotel so popravljali zaporniki, med njimi tudi Koritnik. Tu je Koritnik odlomil košček žage za železo in ga skril v podplat čevlja. S to žago je v bunkerju št. 1 v Begunjah začel sam žagati železno mrežo. Ko je prežagal več kot polovico, so v to celico dali še ujetega partizana Janeza Zebovca iz Srednjih Gamelj pod Smarno goro. S skupnimi močmi sta žagala naprej in ponoči 4. avgusta 1944 tudi pobegnili. Zebovec je padel leta 1941 v boju z Nemci v Jelendolu pri Trzinu, Koritnik pa je do svobode delal v partizanski orožarski delavnici v Bohinju.

Zapisane so netočnosti

Odmev na »Po poteh Kokrškega odreda« Jožeta Ambrožiča

Čeravno je pretekel že res mesec od objave dopisa »Po poteh Kokrškega odreda«, ki ga je prispeval Jože Ambrožič, se zaradi številnih netočnosti v njem in pa zato, ker so me na to opozorili številni ljudje, oglašam s popravki.

1. Zelo nerodna je formulacija, da »Kokrški odred res ni bil ustanovljen v dolini Drage, ampak v gozdovih med Tržičem in Kranjem«, ko smo že večkrat napisali, da je bil KO ustanovljen na Kališču pod Storžičem 18. junija 1942. leta. V Dragi pa je bil obnovljen 27. avgusta 1944. Omenjeno megleno pisanje brez potrebe zavaja bralce, kajti podatki o tem — če že kdo navaja zgodovinska dejstva — so na voljo na dosegu roke.

2. Odkod piscu v nadaljevanju izraz, da so nekateri borci tega odreda 1942. leta »končali svoja življenja v Okrogli jami pri Naklem...«? Tudi to ima vsak, ki se količkaj ukvarja s pisanjem že obdelano in tudi že skoraj vsa šolska mladina ve, da gre tu za jamo pri Okroglem blizu Kranja, pa tudi Nakla, nikakor pa v Okrogli jami. Poleg tega bi lahko pisec navedel nekaj primerov, podprtih s kraji, datumi in številkami, kjer so padale žrtve, ne pa, da navaja nekaj splošnih fraz o tem, da »so žrtve padale tudi drugod« in podobno.

3. V Dragi o borbeni poti Kokrškega odreda ni govoril Janez Julman-Drago, temveč Janez Jerman-Bohinjc, ki je bil v času ukinjanja Gorenjskega odreda v avgustu 1944 in med obnavljanjem Kokrškega odreda pomočnik odrednega politkomisarja (obeh).

4. Nerodna je tudi formulacija, da nemške enote od leta 1944 »niso več upale (v dolino Drage) in tudi talcev v njej niso več streljali«. Ne eno ne drugo ne drži. Saj vendar vemo, da so Nemci in tudi domobranci večkrat vdirali v to okrovljeno dolino in z različnimi silami. V času takih vdorov in nenadnih napadov — zlasti z večjimi silami — so enote Kokrškega — in prej tudi Gorenjskega — odreda imele številne žrtve. Res pa je, da je bil ta kraj od časa do časa na pol osvobojen. Prav tako bi bilo treba točneje napisati čas, kdaj so se tam gibale enote GO in KO, ne samo navesti »že od leta 1944«. Leto, kot je znano, ima kar 12 mesecev.

5. Z nekaj besedami bi tudi moral opredeliti način osvoboditve zapornikov iz begunjske kaznilnice

(3. in 4. maja 1945), predvsem pa navesti pravo število rešenih: 632, ne 612, kot navaja dopisnik. Tudi ta podatek je zlahka dosegljiv.

6. Natančneje bi moralo biti opisano, kdaj je bila ambulanta — ne bolnišnica — B-777 ustanovljena, predvsem pa tudi pravilno ime zdravnika. Leto ni bil, oz. je, dr. Stane, temveč dr. Rado Debevc, kar ni vseeno. Stane je že nekdo drugi. Tudi podatek o njenem komandirju Poldu ni ravno natančen.

7. Tudi pri omenjanju Ledene Trate, kjer je bil nastanjen štab GO in KO, je bil še čas z nekaj besedami omeniti, od kdaj do kdaj je bil tam ta štab in da je bil dotedanji štab GO 27. avgusta 1944 preimenovan v štab KO. Šele tedaj bi bralec nekako razumel te spremembe. Pisec trdi, da so bili ti kraji (taborišča) »tako izbrani, da jih sovražnik ni mogel nikoli odkriti«. Tudi to ne drži. Nekaterih res ni odkril, nekatere pa je. Poleg tega: vsak partizan ve, da je vsak, še tako skrit kraj možno odkriti, le da enega teže, drugega lažje ali s pomočjo izdajstva. Takim formulacijam se moramo izogibati.

8. Največja netočnost pa je prav pri podatkih okoli »Titove vasi« pod Stolom. Najprej: 1. bataljon KO se tam ni utrdil že jeseni 1943, temveč konec novembra 1944! Barake so partizani gradili postopoma, a če že navajamo število, potem jih ni bilo 10, temveč 11. To potrjujejo tako nemška kot tudi partizanska poročila in razni (raziskani) podatki. Poveleval mu je res Alojz Bele-Tičko, a mimogrede: po veljnikih bataljonov so bili (in so) komandanti, ne komandirji, kot beremo v zapisu. A to je malenkost. Huje je, ko poročevalec navaja, da so »Titovo vas« Nemci napadli 31. januarja 1944. Da: zadnji dan v januarju drži, toda 1945. leta! Sprva sem mislil, da je morda po sredi tiskarski škrat, a ker je obkroženo navedeno 1944. leto, tem vsekakor ni tako in je bilo to treba spraviti v red.

A tudi podatki o tem so »na dosegu roke«.

Tovariški pozdrav!

IVAN JAN,
Partizanska 10
p. Kranj

Besede, ki so me prizadele

Odmev na članek »Po sili v pokoju«, 24. številka TV-15

Članek »Po sili v pokoju«, ki ste ga po Tanjugovem poročilu povzeli iz Dela in objavljen v 24. številki TV 15, me je zelo prizadel in verjetno tudi veliko število borcev, ki imajo zaradi sodelovanja v narodnoosvobodilnem boju dvojno štetu delovno dobo.

Preseneča me, čeprav bi me moralo veseliti, da imamo še tako veliko število takih borcev, ki so sedaj končali fakulteto, visoko ali višjo šolo in so na višku svoje življenske in delovne moči. Kje so bili med borbo, da so si ohranili še toliko zdravja, bi se morali vprašati, čeprav seveda ni zanikati izjem.

Ze tista stran TV 15, na kateri objavljate osmrtnice borcev in aktivistov narodnoosvobodilnega boja, bi tako trditve lahko ovrgla. Nič kolikokrat se ustavljam v mislih na znane obraze teh ljudi, med katerimi jih je veliko, ki niso dočakali beneficirane upokojitve in tako ne morejo uživati te družbene ugodnosti. Nimalokrat pa so bili ti ljudje tudi do zadnjega na svojih delovnih mestih, čeprav izčrpani in bolehnii. Veliko je pa tudi takih, ki te sreče nimajo, pa potem bolehaajo.

Zato predlagam, da naj se komisija hrvaške skupščine, ko bo podrobno razpravljala o tem vprašanju, spomni na to, da je le majhno število borcev, ki so se borili ali sodelovali v našem narodnoosvobodilnem boju zdravih, če sploh so zdravi.

Za take primere naj izdela tak predlog, ki ne bo prizadel večine.

BOGOMIR SELJAK,
borec 1. prekomorske brigade,
Gorska pot 7, p. Idrija

PISMO

V 50. številki TV 15 je bilo zapisano, da je pripravljalni odbor za slovesnost na Pokljuki povabil svojce padlih borcev. Odsila sem k staršem, očetu in materi padlega sina oziroma mojega brata Alojza Ozbiča-Slavka, a o proslavi nista bila obveščena. Zivita v Planini pri Rakeku, v kateri še živi tudi mati padlega Ostermana in sin padlega Alojza Laurentiča. Moj oče je bil borec za severno mejo in se še danes udeleži vseh proslav, od Maribora, Kamnika, Ljubljane in drugod, kamor ga povabijo. In sami ga vsaj enkrat na leto popeljemo na Pokljuko, da obudi spomine na tiste žalostne dni.

Mislím, da bi morali tisti, ki pripravljajo tovrstne proslave, paziti, da povabijo svoje (najbližje seveda) svojih padlih soborcev.

ROZA GOLOB, roj. Ozbič,
Peščenk 31
p. Cerknica

PRIPIS UREDNIŠTVA: Malo pozno smo objavili pismo, a z željo, da bi ga mnogi prebrali.

DELEGATI V BAZI

Ceprav smo že v avgustu, mesecu množičnih letnih dopustov in, lahko bi rekli, zmanjšane politične dejavnosti, lahko z gotovostjo trdimo, da za aktualna vprašanja našega družbenopolitičnega in ekonomskega življenja v praksi združenega dela ni dopusta. Medtem ko analiziramo, kaj moramo narediti danes in jutri in kaj je nujno, uporabimo nekaj statističnih pokazateljev in analiziramo uresničevanja temeljnih principov našega sistema, uresničevanja delegatskega sistema.

Kolikokrat se bomo še vračali na izkušnje in nauke, ki smo jih dobili pri dosedanjem izgrajevanju delegatskega sistema, je odvisno od skrbi vseh organiziranih socialističnih sil, da delavski razred in vsi delovni ljudje postanejo resnični nosilci oblasti, da upravljajo z vsemi družbenimi deli in da kot ustvarjalci dohodka z njim neposredno ali s pomočjo svojih delegatov in delegacij v celoti odločajo, vključno z delom dohodka, ki ga namenijo za zadovoljevanje skupnih in splošnodružbenih potreb. V tem pogledu je naša celotna dejavnost dala prve rezultate, a številne težave pri tem kažejo na daljnosežne naloge, ki so pred nami.

V Jugoslaviji je več kot enajst tisoč petsto krajevnih skupnosti. Njihova dejavnost je izredno pomembna za naš celoten razvoj. Okrog deset tisoč delegacij na ozemlju Jugoslavije šteje čez

147 tisoč članov. Nekateri podatki in delovanje delegacij dokazujejo, da čaka delegate in delegacije v prihodnjem obdobju polne roke dela, predvsem pri izboljšanju metod svojega dela.

Izkušnje kažejo, da ni dobre, pravočasne in učinkovite informacije in odločitve, kakor tudi ne uspešnega dela, brez načrtnega dela. Vendar več kot polovica delegacij (52,2 odstotka) svojega dela ni nikoli načrtovala. Čeprav trdimo, da sestanki niso resnični kazalec aktivnosti, se moramo strinjati, da so nezamenljiva oblika dogovarjanja. Kljub temu 14,5 odstotka delegacij ni imelo niti enega sestanka, a najvišje število sestankov (trinaest) je imelo le 552 delegacij. Delegati iz 39 odstotkov delegacij le-teh sploh niso obvestili o svoji dejavnosti, enkrat ali dvakrat letno pa so svoje delegacije obveščali o svojem delu le delegati iz 17 odstotkov delegacij. To pomeni, da več kot polovica delegatov svoje dolžnosti ni najboljše izpolnilo oziroma so to storili zelo redko.

Ni potrebno posebej poudarjati, to smo storili že nešteto, kako pomembno je, da se delegatske skupščine z vsem svojim delovanjem in načinom dela čim bolj približajo bazi in njenim resničnim problemom in nalogam.

Ko je pred kratkim borčevska organizacija razčlenila priprave na 11. kongres ZKJ in 8. kongres ZZB NOV Ju-

goslavije, je namenila posebno pozornost prav analizi uresničevanja delegatskega sistema v praksi. Pri tem je tovariš Ika Mirković rekel: »Preko raznovrstnih aktivnosti in novih oblik delovanja se osamosvaja in obogatuje družbenopolitično delo tudi v zvezi borcev in izven nje. Vodstvo se vsebolj vključuje v delo v bazi društva.

Borčevska organizacija in vodstvo mora biti pri krepitevi in razvijanju delegatskih odnosov mnogo bolj elastična in konkretna, z neposrednimi stiki s člani ZB pa mora vodstvo ZZB NOV postati še bolj odprto, da bi ZZB NOV Jugoslavije kot družbenopolitična organizacija imela še večje možnosti, da se organizacija kot celota in njeni člani kot posamezniki vključijo v vsakodnevno življenje vseh delovnih ljudi in občanov.

Ker bosta 11. kongres ZKJ in 8. kongres ZZB NOV Jugoslavije uveljavljali delegatskih odnosov kot pomembnemu instrumentu delavskega razreda v boju za nadaljnjo izgradnjo socialističnega samoupravljanja, posvetila posebno pozornost, bodo pozitivni rezultati, ki nedvomno so, lahko le vzpodbuda akciji uvajanje novih odnosov v vseh samoupravnih organizacijah in skupnostih s ciljem, da bi usposobili vse kanale delegatskega sistema za njihovo uspešno delovanje.

»Četrti jul«

Storžiškim žrtvam v spomin

V spomin na tragedijo pod Storžičem, ko je 5. avgusta 1941 bila prelita kri prvih partizanov iz Tržiča, praznuje ta dan občina Tržič svoj občinski praznik. V zgodnjih jutranjih urah tega tragičnega dne pred šestindesetimi leti so Nemci s pomočjo domačih izdajalcev obkolili del tržiške čete, ki je prenočeval v Verbičevi koči pod Storžičem. V nenadnem napadu je izgubilo življenja prvih 8 tržiških partizanov, med njimi tri borke. Čeprav je bil glavni del tržiško-kranjskega partizanskega bataljona v tem času že na Dobrči, kjer je načrtoval napad na begunjske zapore, je dogodek na dan 5. avgusta pomenil hud udarec partizanskim bojem v tržiški okolici. A Nemci z vsem sadizmom, ki so ga prikazali nad nesrečnimi žrtvami, vključno s požigom koč s trupli vred, niso dosegli nameravanega uničenja partizanov; povzročili so le še večji odpor med ljudstvom, ki se je bolj zagrizeno začelo boriti za svojo svobodo.

Letošnji občinski praznik so delovni ljudje in občani Tržiča praznovali še posebej slavnostno. V goste so sprejeli delegacije iz pobratene francoske občine Ste Marie aux Mines ter prijateljske srbske občine Zaječar. Gostje iz prijateljskega Zaječara so v paviljonu NOB v Tržiču pripravili zanimivo razstavo »Zaječar v NOV«, katere otvoritev je bila ena od vrste kulturnih prireditvev ob občinskem prazniku. Med ostalimi velja omeniti promenade koncert tržiške godbe na pihala, ki letos praznuje 50-letnico svojega delovanja in je za svoj prispevek v razvoju občine ob njenem prazniku prejela zlato plaketo. Poleg tega je bila odprta tudi razstava tržiških slikarjev — amaterjev, združena s koncertom citrašev kulturne skupine »Pobratenjek«. V prazničnem tednu je bilo tudi več športnih tekmovanj — v streljanju z vojaško puško, plavanju, balinanju in šahu. Ob tem je Tržič postal bogatejši za nov športni objekt, saj so prizadevni člani športnega združenja »5. avgust« pripraviли otvoritev novega balnišča na Ravnah.

Osrednji prireditvi ob prazniku pa sta bili slavnostna seja vseh zborov občinske skupščine Tržič na praznični večer ter spominska slovesnost pred spomenikom storžiškim žrtvam. Slavnostni govor je pripravila tovarišica Ivanka Šulgač, zbrane pa je v imenu gostov iz Francije pozdravil tudi predsednik komiteja pobratena g. Fleck. V bogatem kulturnem programu so sodelovali člani ZSMS Lom pod Storžičem skupaj z lomskim mešanim pevskim zborom. Svoje pesmi je prebral ljudski pesnik Janez Slapar-Temšak, častna straža pri spomeniku pa je izstrelila častno salvo.

M. V.

Naša mladina

Mladinska organizacija v Loškem potoku je v zadnjih nekaj letih močno okrepila svojo dejavnost, zlasti se pri sodelovanju na področju negovanja tradicij NOB, saj je kraj sam, odnosno celotno področje Loškega potoka močno povezano z dogajanjem v NOB.

Mladina je letos veliko storila pri organizaciji slavlja pri partizanski bolnišnici Ogenjca, saj je sestavila svojo posebno pohodno enoto, ki je obiskala in uredila vsa spominska obeležja NOB na tem območju in se seveda tudi udeležila, skupaj z ostalimi mladinci tega kraja, osrednje krajevnne proslave na Ogenjcah in tako prispevala svoj delež k velikemu slavlju Loškega potoka ob 35. obletnici vragičnih dogodkov v tem kraju.

Marjan Tratar-Uč

OBISK FRANCOSKIH INTERNIRANCEV

V soboto, 6 avgusta, je bila pred spomenikom žrtvam nacizma na Ljubelju žalna komemoracija, ki so jo ob občinskem prazniku, 5. avgustu, pripravili občani in družbenopolitične organizacije občine Tržič.

Komemoracije so se udeležili tudi interniranci iz Francije, predvsem iz Alzacije. Z mestom Ste Marie aux Mines iz te francoske pokrajine je tržiška občina pobratena in srečanje internirancev na Ljubelju je le ena od oblik sodelovanja med obema občinama in s tem obema prijateljskima narodoma, Francozi in Slovenci.

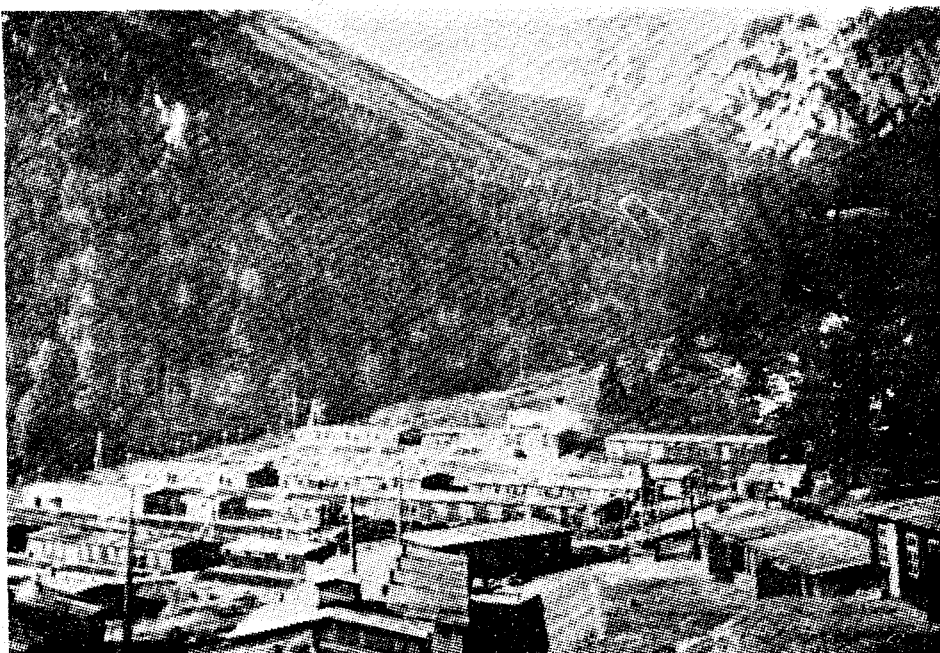
V slavnostnem govoru na komemoraciji je predsednik skupščine občine Tržič tovariš Milan Ogris poudaril, da strahot druge svetovne vojne in nacističnih metod nikdar ne smemo pozabiti. Zato je potrebno stalno prenašanje izkušenj na mlado generacijo, kajti zgodovina se ne sme nikdar več ponoviti. V koncentracijskem taborišču na Ljubelju, ki je bilo podružnica zloglasnega Mauthausena, je ob gradnji predora pod Karavankami izgubilo življenje na stotine nedolžnih internirancev iz Poljske, Čehoslovaške, Sovjetske zveze, Francije in Jugoslavije. Njihove žrtve ne smejo biti zaman — biti morajo večni opomin tistim, ki jim je mir na svetu deveta skrb. Mir je temeljna prvina, ki jo imamo.

Zatem je povzel besedo g. Maurice Rioux, član združenja »Amicale de Mauthausen«. Združenje združuje internirance, ki so preživeli strahote koncentracijskih taborišč, podružnic Mauthausena širom Evrope. Rioux je v svojem govoru dejal, da moramo ohranjati prijateljstvo med narodi, ki ga je oblikovalo skupno trpljenje pod nacističnim škornjem. Se več, prijateljstvo je treba stalno razvijati in se skupno, z roko v roki, bojevati za to, da bodo prihodnji rodovi človeštva varni pred grozotami, ki jih je doživljala Evropa med drugo svetovno vojno. Poudaril je, da je mir vse, kar imamo in lahko predamo prihodnjim rodovom.

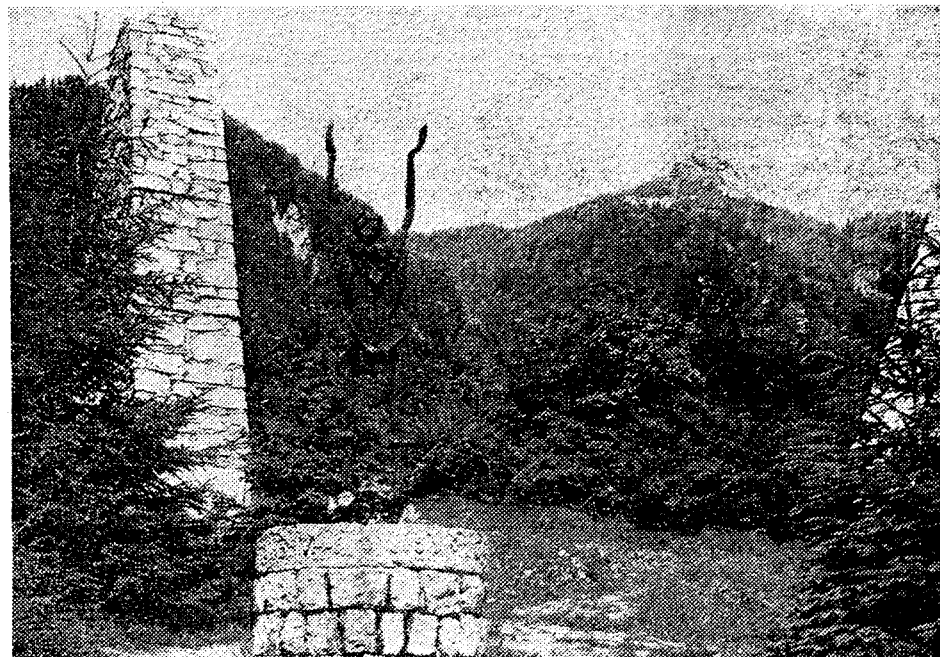
Združenje »Amicale de Mauthausen« je primer enotnosti in skupnega dela ljudi, ki jih je združila in jih več kot trideset let po vojni še vedno združuje skupna usoda. V združenje so vključeni tudi mlajši, potomci nekdanjih internirancev, ki jim je bilo prizaneseno nacistično gorje. Prav oni so tisti, ki jim ne bo vseeno, kako se vrtili politični stroj v svetu. Njim, ki so jim spomini in doživetja staršev stalno pred očmi, bo boj za ohranitev miroljubnega sožitja in sodelovanja med narodi večna naloga, je zaključil g. Rioux.

Zatem so člani odbora združenja »Amicale de Mauthausen« položili žalni venec pred spomenik žrtvam ljubeljskega taborišča.

M. V.

Taborišče pod Ljubeljem med vojno

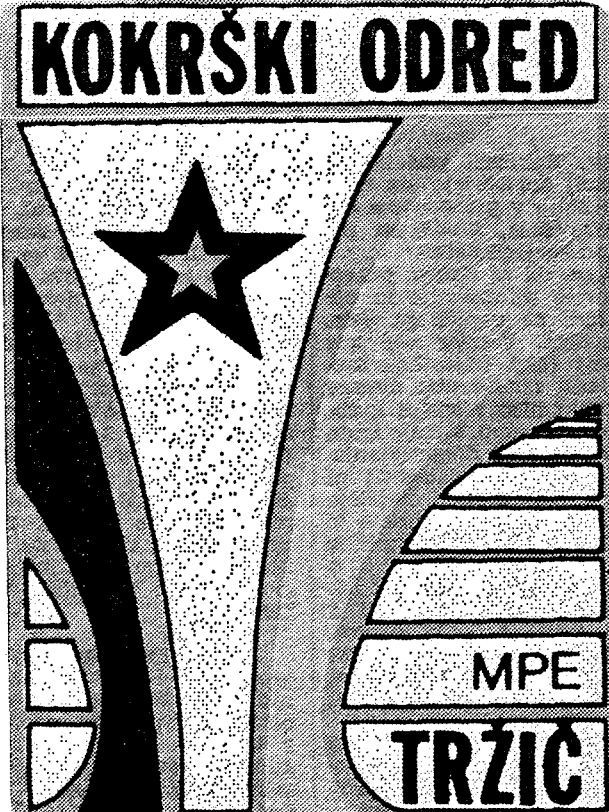
Spomenik žrtvam nacizma

Naslov današnje reportaže smo si sposodili z naslovne strani pohodniškega biltena mladinske pohodne enote »Kokrški odred«, ki deluje pri občinski konferenci ZSMS v Trzinu. Enota pripravlja 27. in 28. avgusta letos pohod po poti ilegalnega prehoda tovariša Tita preko Karavank.

V predvojnem delovanju naše partije pomeni pomembno prelomnico objava Obznane in zakona o zaščiti države, ki sta komunistično partijo prisilila, da je začela delovati ilegalno. Poleg tega je bil pritisk kraljevega policijskega režima tako hud, da se je vodstvo moralo umakniti v tujino. Za redne stike med vodstvom v tujini in članstvom doma, je bilo treba vzpostaviti posebne ilegalne »kanale«. Izhodišče teh poti so postale vasi pod Karavankami, saj je bila preko tega pogorja najkrajša pot do Dunaja, kjer je bilo parti-

doplačam, če hočem, da me vodi še naprej do meje. Šele po daljšem prerekanju je pristal na nadaljevanje poti in bila je že trda noč, ko sem prišel na avstrijsko stran...» (parafrazirano po elaboratu tovarišice Zorke Tribušon o ilegalnih kanalih na Gorenjskem).

Med tržiškimi komunisti je že dolgo let živela ideja, da bi to pot obeležili in jo približali delovnim ljudem in občanom širom naše domovine. Vendar, natančen potek tega ilegalnega »kanala« ni bil znan in tako je ta izvirna ideja ostajala neuresničena. Šele letos se je po dolgoletnih raziskovalnih naporih tovarišici Zorke Tribušonovi posrečilo ugotoviti potek tega ilegalnega kanala preko jugoslovansko-avstrijske meje. S tem je bila dana osnovna možnost za uresničenje ideje tržiških komunistov in že v mesecu aprilu je začel s svojim delom poseben pripravljalni odbor pri OK ZKS Trzin. V njem delujejo predstavniki družbenopolitičnega življenja trži-

vankah bo pot pregledno markirana z rdečo parti-zansko zvezdo s premerom 12 centimetrov. Na ključnih mestih bodo pot označili tudi posebni kažipoti ter vitrine z opisom in vršanim zemljevidom celotne poti. Pot torej ne bo le zgodovinskega pomena, pač pa bo tudi lepa turistična pot za vse ljubitelje planin.

Najpomembnejši del v okviru akcije obeleževanja Titove poti leži na ravninah mladih. Le-ti so prevzeli obveznost, da 27. in 28. avgusta pripravijo in izvedejo dvodnevni pohod po tej poti. Mladinska pohodna enota, ki v OK ZSMS Trzin skrbi za razvijanje revolucionarnih tradicij NOB in njenih humanitarnih vrednot, nosi ime legendarnega »Kokrškega odreda« in nalogo ohranjanja njegovih borbenih izkušenj so mladi vzeli zelo odgovorno. O tem nam je komandant pohodne enote Edvard Polajnar povedal: »Naša naloga ni lahka. Prevzeli smo obveznost, da izpeljemo pohod, ki je precej dolg, poleg tega pa nje-

ne enote smo izbrali strukturo, ki je podobna kot na republiškem pohodu AVNOJ 77. To je formacija, kot so jo imele partizanske enote v letih 1941 do 1943. Takrat so bile enote številčno manjše in torej v tem pogledu enake naši pohodni enoti. Naša enota je odred, sestavljen iz dveh bataljonov. Vsak bataljon sestavlja dve četi; v nadaljnje formacije nismo šli, ker je pohod le dvodnevni in je četa za takšne tehnične dimenzije dovolj funkcionalna enota. Prevzeli smo tudi drugo karakteristiko prvih vojnih let v partizanski borbi in to je tako imenovano dvojno starešinstvo. Vse enote bodo imele komandanta in komisarja. To sicer zahteva večjo odgovornost pri izboru ustreznih mladincev za te funkcije, kar pa pri tako pomembni politični akciji ne sme biti problem.«

Čeprav skica poti kaže, da je med začetkom in koncem — s Skrbine se bodo drugi dan pohodniki podali do paviljona NOB v Trzinu, kjer bo enota slo-

V TEJ DEŽELI ŽIVI ČLOVEK, TOVARIŠ IN VODJA — TITO

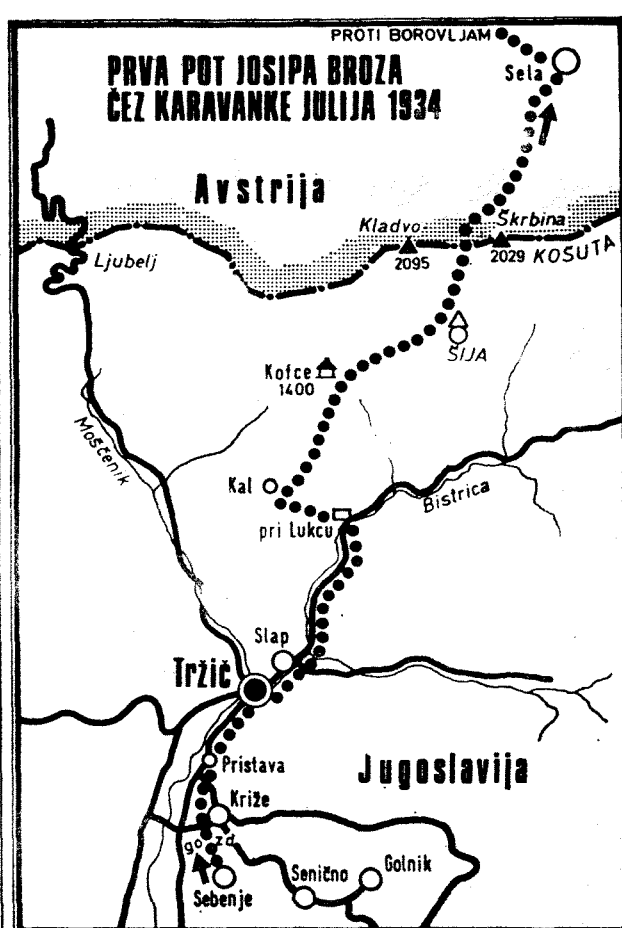
To je moto, ki bo vodil mlade na pohodu po poti ilegalnega prehoda tovariša Tita preko Karavank. Sedemindvajsetega in 28. avgusta bo Titova pot spet oživila

zansko vodstvo. Po enem izmed teh »kanalov« se je po nalogu CK KP Hrvatske julija 1934 podal na Dunaj tudi tovariš Tito. To je bila njegova prva pot čez Karavank. Čeprav je kasneje avstrijsko-jugoslovansko mejo še večkrat prešel, ima prva pot vendarle svojstven pomen in zgodovinsko vrednost. Tovariš Tito se je skupaj s svojim vodnikom podal z Mahavovega griča pri Sebenjah do Trzica in naprej do slikovite Dovžanove soteske. Tu sta zavila na levo ter se po stezi med visokogorskim smrekami in senočetni povzpela na Kal, Kofce, in Sijo. Od tam sta odšla do Skrbine, 1867 m visokega vrha, kjer je tovariš Tito prestopil mejo in odšel proti Selam in naslednjega dne do Borovelj in Dunaja.

Tovariš Tito se te poti dobro spominja: »Na začetku poti me je čakal vodnik, ki naj bi me za tristo dinarjev prepeljal preko meje. Spominjam se, da je mož imel v nahrbtniku dve steklenici vina in iz njiju je celo pot po malem vlekel. Bil je že mrak, ko sva prišla na čistino, pred nama pa so se videle silhuete Karavank. Tedaj je moj vodnik obstal in zahteval, da mu

ške občine skupaj s predstavniki CK ZK Slovenije in predvojnima tržiškima revolucionarjema in komunistom Petrom Uzarjem ter Ivanom Stucinom. Odboj je že pripravil vse potrebno za obeležitev poti in 27. avgusta letos bo z veliko ljudsko manifestacijo na Mahavovem griču v Sebenjah tudi svečano dokončana akcija označevanja poti. Tega dne se bo pričel tudi dvodnevni mladinski pohod po tej poti.

Začetek poti bo označeval spomenik, izdelan iz velike 2-tonske skale, simbola Karavank. Ob njem bo stalo obeležje, ki ga je iz ostankov starega orožja zvaril pisatelj Tone Svetina. Spominska plošča na obeležju bo opozarjala na to, da je v letu 1934 na tem mestu tovariš Tito pričel pot preko Karavank. Predvidoma bo poleg števila z natančnim opisom poti in zemljevidom. Začetek poti so z veliko mero razumevanja in revolucionarnega zanosa ob minimalnih stroških uredile delovne organizacije tržiške občine ter se s tem tudi delovno vključile v to pomembno akcijo v počastitev Titovih jubilejev. Od začetka Mahavovega griča do konca, Skrbine v Kara-

Prikaz poti in pohoda

gova trasa zahteva upoštevane posebne varnostne ukrepe. Vzpon na dobrih 1800 m v težko prehodnih Karavankah nam nalaga tesno sodelovanje s planinskimi vodniki, ki bodo skupaj s štabom mladinske pohodne enote odgovarjali za varnost.

Pohoda se bo predvidoma udeležilo okrog 150 mladih. Akcija bo regijskega značaja, saj bodo na njej s po 20 pohodniki sodelovale vse gorenjske občinske konference ZSMS, iz tržiške občine pa naj bi sodelovalo 80 pohodnikov. Posebnost pohoda je v tem, da bodo med pohodniki tudi mladi iz občine Zaječar, ki že dolgo časa sodeluje s Trzinom. Skupna udeležba mladih iz dveh republik bo prispevek k utrjevanju bratstva in enotnosti, ki je ena izmed vrednot, nastalih v herojskih dneh naše domovine.

Čeprav pisanje o ohranjanju tradicij NOB izgleda že rahlo potencirano, se temu ni moč izogniti. Mladi so v marsičem pokazali, da želijo biti zvesti izkušnjam naše narodnoosvobodilne revolucije in to jim je tudi uspelo. O tem pravi komandant MPE »Kokrški odred« Edvard Polajnar: »Pri odločanju o formaciji naše pohod-

vesno razpuščena — pa kilometrov le ni precej, zlasti pa pot ni naporna glede vzponov. Zato so mladi na pohod povabili tudi nekdanje borce, med katerimi so zlasti kurirji in vezisti gorenjske regije že obljubili udeležbo na celotnem pohodu. Poleg tega obstaja za vse, ki bi želeli počastiti spomin na nepozabni dogodek v juliju 1934, še ena možnost: po prvem pohodnem dnevu bodo mladi prenočili v taboru poleg stare karavle na planini Siji, do katere je možen dostop tudi z avtomobili. To pot bi lahko izkoristili vsi, ki bi se želeli drugi dan povzpeti do Skrbine. Vsem ljubiteljem gora naj ne bo žal časa za ta prijeten izlet.

Vsakogar, ki se bo podal na pohod, bo nanj kasneje spominjala tudi lična spominska značka v treh različnih barvnih kombinacijah, ki so v barvah slovenske, jugoslovanske in partijske zastave.

Pot, ki so jo letos obeležili tržiški komunisti, bo najverjetneje zabeležena tudi v planinskem vodniku Slovenije. To bo torej lahko prijetna turistična tura, ki nosi v sebi zgodovinsko odmevnost.

MARKO VALJAVEC

Še o kurirski zvezi „LINIJA R“

Med drugimi zanimivimi članki v »TV-15« sem zasledil tudi prispevek Jožeta Hribarja o kurirski postaji »R«, pri kateri sem na kurirski postaji »R3« sodeloval tudi jaz (od 7. julija 1944 do konca vojne).

Prostovoljec je prišel zbirat med vojno padli vodnik Nagode. Dobil jih je več, kot jih je potreboval, zato je sam odločil, kdo bo postal kurir. Izbral je tudi mene, ker sem mu povedal, da mi je osemnajst let in si želim živahnejšega dela kot je v zaščitni četi.

Opisanega komandirja karavle Alfonza iz Budanj sem dobro poznal. Proti koncu vojne se je poročil z Baj-

covo Anico iz Bukovja. Njena brata Tone in France sta bila kurirja v naši karavli. Alfonz je padel zadnje dni vojne. Dobro se spominjam tudi kontrolorja linije Albina Plešnarja.

Naše kurirske poti smo opravljali v popoldanskem času v smeri proti Podkrajju, na postojnsko stran pa le ponoči. Naša pot je potekala kakšnih sto petdeset metrov južno od postojanke na Ravbarkomandi, kjer je bilo takrat okrog trideset domobrancev. Med njimi sta bila dva, ki sta nas stalno obveščala o dogajanju v bližnji okolici. Če je grozila nevarnost, smo na križišču gozdnih poti, pred prehodom čez progo, našli smrekovo vejico. Naj

omenim, da je bil ta del poti še posebej nevaren, ker so bile tam nastajale mine. Javko onstran železnice smo imeli s kurirji »R-4« deset minut od prehoda pri debeli smrekici med 23. in 24. uro.

Med kurirji so bile tudi žrtve. Jeseni 1944 je naletel na mine posebni kurir 9. korpusa. Tudi jaz bi takrat izgubil življenje, če me ne bi zavaroval poln nahrbtnik pošte. Težko je bilo ranjen tudi kurir postaje »R-4« na drugi strani ceste, na istem kraju pa še naš kurir Arnaldo iz Barkovelj pri Trstu. Imenovali smo ga kar Slavce.

Po okrevanju na Cerkljanskem se je na lastno željo vrnil na našo kara-

vlo. V tem času je padel tudi komandir Miro, ranjen in zaradi tega ujet pa je bil Tone Marušič iz Bukovja, z njim pa še Martinov Edvard iz Predjame. Po zvezah sta se pred koncem vojne usila iz Trsta in se vrnila na karavlo.

Zadnje dneve vojne smo kurirske zveze, kljub nevarnosti zaradi vseh vrst sovražnikov, vzdrževali vsakih 24 ur. Le zadnje tri ali štiri dni, ko se je začela bitka za Postojno, so bile zveze pretrgane.

Z nekaterimi tovariši te kurirske zveze imam še danes stike, zelo pa bi bil vesel, če bi se oglasili še drugi.

Janko Kalan

Jugoslovanski turizem prav v tem mesecu doživlja svoj vrhunec. Reke turistov v jeklenih konjičkih se na naših cestah zlivajo proti morju, jezerom, v zdravilišča. Turistični delavci so v prejšnjih letih »ugotavljali«, da turistične blagajne polnijo pri nas zgolj le tuji in so seveda prav njim namenili največ pozornosti. V letošnji turistični sezoni pa se je le nekoliko spremenilo in že se slišijo vesti, da na dopustih ob naši obali prevladujejo naši gosti. Zdaj pravi jo turistični delavci, da je domači gost — dober gost! Radi jim verjamemo. Kmalu pa bomo videli, če tega že do jeseni ne bodo pozabili in tako kot vedno večji del turistične propagande in prostih mest v hotelih in počitniških domovih namenili tujcem, našim domačim delovnim ljudem pa le toliko kolikor bo pač ostalo.

O tem, kaj jim pomeni morje in kaj dopust sploh, sem pred dnevi pobral nekaj zgolj slučajnih mimoidočih ter njihove misli zbral v anketi. Anketa pa včasih pove veliko, včasih tudi nič!

ANDREJ KAVČNIK — Zg. Zavodnje 43: »Dolga leta sem delal na cesti. Na cesti sem tudi zaslužil »pen-

Naša anketa: Ste že bili na dopustu?!

DOPUST NA MORJU, KAJ JE TO?

ziona». Dopust sem že imel, seveda, tako kot vsi drugi. Vendar delo doma in okoli doma je vedno zahtevalo svoje. Da bi šel kam na dopust na morje, mi ni nikoli prišlo niti na kraj pameti. Saj vam povem, da morja še nikoli v življenju nisem videl in ga verjetno tudi ne bom! In tudi nič se mi ne toži po njem. Ne vem, kaj ljudje sploh počno tam doli ob tisti vodi?«

JOŽE ROČNIK — Zavodnje 31: »Upam si trditi, da ni bil še niti eden od nas kmetov v Zavodnjah nikoli na dopustu. Kaj šele na morju! Res je, da se poča-

si preusmerjamo, da specializiramo svojo kmetijo, da nič več ne pridelujemo vsega kar zemlja rodi, vendar kljub temu kmetje še dolgo ne bodo mislili na dopust.

Vemo, da imamo člani ZB širok po domovini svoje počitniške domove. Naj kar bodo, samo škoda, da je v njih vedno več tistih, ki tja ne sodijo.

Če verjamete ali ne, vendar se mi vedno tako dozdeva, da si štejem že za dopust, če lahko v nedeljo eno uro dlje v postelji poležim.

Zeno že nekaj let muči revma. Lahko bi šla v zdra-

vilišče tudi preko naše organizacije ZB, saj ima priznano sodelovanje v NOB pred 9. 9. 1943. Doma ji sicer prigovarjamo, naj le gre, naj se končno enkrat že pozdravi, vendar pravi, da ni časa!«

TONČKA ŠKRUBA — Topolščica 194: »Za dopust nimam časa niti denarja! Že dolgo sem na svetu, pa še nikoli nisem bila na dopustu. Saj sploh ne vem, kaj bi tam počela brez svojih živali. Tudi moj mož, pred leti je bil še delavec, ni šel nikoli na dopust. Zdaj je že v pokoju in že deset mesecev v postelji. Povožil ga je avto. Za zdra-

vilišče že ima napotnico, kar 21 dni bo ostal tam, vendar nič ne vemo, kdaj bo prišel na vrsto. Morda jeseni. Nekateri pravijo, da je zdaj poleti v zdraviliščih veliko zdravih ljudi, da tudi kaj zapravijo. »Kriplini« našemu turizmu ne bodo prinesli veliko!«

FRANC JAKOB — Pesje: »Nikoli nisem šel nikamor na dopust. Tudi v zdravilišče nisem nikoli šel. Menim sem, da sem zdrav in naj gredo tja tisti, ki so zdravljenja ali počitka zares potrebni.

Zdaj pa me že dobro leto pešči revma. »Naselila« se je na mojo levo stran in kot kaže tudi udomačila. Noče in noče me zapustiti. Komaj se še premikam. Pot do trgovine, ki ni ravno daleč, le komaj zmerom z drsajočimi koraki. Hodim od zdravnika do zdravnika. Tudi na našo krajevno organizacijo ZB sem že naslovil prošnjo, da bi prišel v kakšno zdravilišče. Še vedno namreč hodim le k zdravniku, ki mi daje neka zdravila in svečke, mene pa še kar naprej boli cela leva stran.

Še ko sem bil zaposlen pri elektrarni v Velenju, ni bilo nikoli časa za dopust. Zdaj pa imam čas, nimam pa denarja, s katerim bi

lahko v zdravilišču pregнал svojo bolezen!«

Ti kratki pogovori so bili zabeleženi zgolj priložnostno, saj sem Andreja Kavčnika srečal na poti od doma proti trgovini v Zavodnjah, do katere je pešal skoraj eno uro. Jožeta Ročnika in njegovo ženo Apolonijo sem našel doma na kmetiji v Zavodnjah, ko sem iskal njihovega sina za pogovor o delu krajevne skupnosti. Tončka Škruba sem zagledal z velikim košem na hrbtu, ko sem se vračal v dolino proti Šoštanju, Franca Jakoba pa, ko se je vračal s trgovine ob cesti proti svojemu domu v Pesjem. Tako kot so povedali Kavčnik in Ročnik, pa Tončka Škruba in Franc Jakob, bi menda lahko zabeležil še marsikje; mar ne?! Zares je škoda, da so dopusti in zdravilišča namenjena samo nekaterim.

Je k temu potreben morda še komentar? Menim, da ne! Skrajni čas pa je, da borčevske organizacije širom po Sloveniji v prihodnje kaj več store za zdravje svojih članov, kot so to uspeli na primer storiti že v nekaterih organizacijah ZB na Dolenjskem in Štajerskem!

TONE URBAS

Andrej Kavčnik

Jože Ročnik

Apolonija Ročnik

Tončka Škruba

Franc Jakob

Sedem desetletij župnika Franca Šmona

PRI DELU SPOZNAŠ PRIJATELJA

»Ali veš, kje so Zavodnje, so me oni dan vprašali v redakciji. »No, če mislite na tiste Zavodnje nad Šoštanjem, potem vem«, sem odgovoril.« In tudi o tamkajšnjem župniku Francu Šmonu sem že marsikaj slišal. Tudi to vem, da je tajnik krajevne organizacije ZB, da je po-budnik številnih delovnih akcij v vasi, da živi tako kot ostali krajan v Zavodnjah, le s to razliko, da je njegov dom župnišče, na delo pa hodi v cerkev. Ko opravi svoje vsakdanje delo, prav tako kot ostali vaščani, hiti na polje, na senožeti... Njegova vabila na delovne akcije, ki so mimogrede rečeno, izrečena kar s prižnice v cerkvi, vedno naletijo na velik odziv med krajanj.

Še bi lahko našteval, kaj vse sem tisti trenutek vedel o župniku Francu Šmonu iz Zavodenj nad Šoštanjem, priznam pa, da tega, da bo 19. avgusta praznoval svoj 70. rojstni dan, zares nisem vedel.

Pa sem šel v Zavodnje na obisk k župniku. Nape-

ta vrstica med dvema kolo-ma pred župnijskim dvoriš-čem je naznanjala, da v tej hiši ni nikogar doma.

Nekaj minut zatem sem že trkal na vrata krajevne-ga odbora, tako namreč piše na tabli, ki je pritrje-na na hiši, v kateri je tudi pošta. Ne spodnja, ne zgornja vrata niso bila od-prta. Pozneje sem od do-mačinov sicer zvedel, da prostorov, v katerih naj

Jože Ročnik mlajši

bi bil krajevni urad, sploh nimajo in da je tista tabla z napisom krajevnega od-bora tam še iz tistih časov, ko so krajevni odbori ime-li na vasi precejšen pomen.

Ko sem zvedel za doma-čijo predsednika krajevne skupnosti, sem se napotil tudi tja. Kadar ima hudič mlade, pravijo, da jih ima veliko. In to zares drži. Tudi predsednika nisem našel doma. Da je šel po premog v dolino in da je tudi tam velika vrsta, če-prav smo šele sredi pole-tja in v neposredni bližini velenjskega rudnika. No, Jožeta Ročnika mlajšega, ki je že nekaj let v odbo-ru krajevne skupnosti, sem končno le našel doma. Po-govor sva seveda takoj us-merila na kmetijstvo, na težave in uspehe ter načr-te njihove krajevne skup-nosti, h kateri sodi tudi zaselek Šentvid. In prav tam v Šentvidu, pri Rad-manu se reče po domače, še ne sveti električna luč. Po pa kmalu tudi tam za-svetila! Tudi vikendaši, sem zvedel, jim ne dajo naru. Zdaj bi rad zgradil

vikend ta, zdaj zopet dru-gi iz doline. V Zavodnjah pa je malo ustrezne kme-tijske zemlje. Pa naj zdaj nanjo postavijo vikende! Kmetije se preusmerjajo v intenzivno rejo živine za pitanje ali prirejo mleka, pa naj se zgodi, da bodo kmetje ostali brez zemlje, živina brez osnovne krme. No, o tem so že na sestankih krajevne skupnosti ve-liko govorili, nekaj je bilo

Dokaj strmo se dviga asfaltirana cesta iz Šoštanja proti Zavodnjam, kjer je v zadnjih nekaj letih »zraslo« že precej novih hiš vaščanov

izrečenega tudi na sestankih borčevske organizacije, saj je v Zavodnjah okoli 60 kmetov članov ZB, katerih delo je pravzaprav šele zaživelo, ko je v njihovo vas prišel župnik Franc Šmon.

Pa tudi sicer, pravijo domačini, smo se nekaterih del, ki jih je vodil župnik, kar hitro lotili. Z nami je delal pri gradnji vodovoda, pred tremi leti pa

je prav tako kot mi delal na cesti. Takrat je cestno podjetje položilo asfalt na cesti, ki vodi od Zavodenj do Šoštanja.

Šmon tudi vodi kroniko našega kraja, pravzaprav nadaljuje začetno delo prejšnjega župnika, kmetuje, udeležuje se sestankov, delovnih akcij itd. Domačini ga spoštujejo kot borca med NOB, kot dobrega družbenopolitičnega delavca, kot vaščana. Enak je med enakimi. Rad razdaja tudi drugim svoje znanje, pomaga slehernemu, ki je potreben pomoči, sam pa živi zelo skromno.

Tak je župnik Šmon v Zavodnjah. Ne ustraši se nobenega dela, čeprav ga bolezen pri tem zelo ovira, vendar nikoli ne toliko, da ne bi izpeljal načrtovane naloge ali pa da se ne bi udeležil seje v skupščini SRS kot član sveta republike, zaradi česar ga tudi jaz tisti dan nisem našel doma v župnišču niti ne na njivi, senožeti ali sestanku v Zavodnjah.

TONE URBAS

Za ceno tujih življenj si je hotel rešiti svoje

Kakor v vsakdanjem življenju, so tudi v nacističnih koncentracijskih taboriščih bili ljudje različnih značajev in lastnosti. Nekateri so bili trdni in niso klonili niti v najtežjih trenutkih, čeprav so zaradi tega mnogi izgubili življenje. Bili pa so tudi takšni, bili so pripadniki najrazličnejših narodnosti, ki niso imeli trdne hrbtenice ter niso mogli in znali zdržati vseh naporov taborišča in so prej ali slej klonili. Nekateri so omagali tako, da so končali svoja življenja v krematorijih, drugi pa so začeli služiti vodstvu taborišča od »kapojev« do esesovcev.

Eden takih ljudi je bil tudi polkovnik stare jugoslovanske vojske Janjič, ki je jeseni 1944 prišel v koncentracijsko taborišče Flossenbürg iz taborišča Sachsenhausen, vsaj tako nam je povedal. Dodeljen je bil v komando (naziv delovnega mesta), kjer sva bila že ves čas zaposlena s pokojnim Janezom Makovcem z Rateč in še nekaj naših rojakov. Nanj so me opozorili Rusi, češ da je jugoslovanski general. Še isti večer sva ga z Janezom nagovorila in povedal nama je, da je res polkovnik starojugoslovanske vojske. Doma je bil iz Kragujevca, kjer je imel večje posestvo, ki ga je sedaj upravljala njegova žena, Čehinja po rodu. Ko sva se z njim pogovarjala, sva spoznala, da je bil četnik. Med drugim nama je povedal, da so ga nekoč obvestili, da imajo v neki vasi blizu Kragujevca partizani miting. Takoj je sedel na konja in odjezdil v vas. Od partizanov je zahteval, naj se takoj umaknejo iz vasi, ker je to področje namenjeno četnikom.

Nadalje je pripovedoval, da so ga Nemci aretirali in odpeljali najprej v zapo-

re na Dunaj in nato v taborišče Sachsenhausen. Tam mu ni bilo slabo, ker so ga uporabljali kot prevajalca za francoski jezik. Ko sva mu pripovedovala, kakšne so razmere v Flossenbürgu, je dejal, da se ne bo pustil pretepati, vsakemu pa bo udarec takoj vrnil. Ko smo nekega večera po končanem delu morali v kamnolom, kjer so vsakemu naložili na hrbet težko skalo (to je bila že kar navada), ki jo je moral puenesti na določen kraj v taborišču, se je Janjič temu uprl. Tu je dobil prvo krepko klofuto. Ker je bil prepričan, da se ga ne sme nihče dotakniti, je klofuto takoj vrnil. Udarc: so začeli padati po njem z vseh strani. Vendar še vedno ni verjel, da bo to imelo zanj težke posledice.

Naslednje jutro mi je na »apelplacu« povedal, kako so ga prejšnjo noč poklicali v pisarno, kjer so ga preteпали s kolom in bičem. Kljub temu še ni verjel, da imajo v taborišču res vso oblast nad zaporniki sami težki nemški kriminalci. Kmalu po prihodu na delovno mesto ga je poklical neki kapo in odšel

je z njim. Ko se je čez kakšno turo vrnil, je bil spet ver pretepen in se je komaj včel. Ko ga je kapo Martin Richter vprašal, kje je bil toliko časa, je spet dobil takšen udarec v želodec, da se je zrušil na tla.

Naslednji dan so ga vsega pretepenega premestili v drugo komando, kjer je delal pri nekem vrtnem stroju. Ker dela ni znal opravljati, je polomil mnogo svedrov in uničil precej pločevine. Zmerjali so ga s saboterjem in ga seveda spet preteпали. Končno se je zanj zavzel neki kapo, ruski kapetan, nemške narodnosti, ki je imel tukaj kot Nemec nekaj prednosti. Posrečilo se mu je, da je Janjiča spravil v taboriščno kuhinjo, kjer je pomagal pripravljati hrano. Počasi si je spet opomogel in s pomočjo že omenjenega kapoja je prišel na precej dobro delovno mesto, kjer se je na račun drugih zapornikov dalo pridobiti več, čeprav malovredne hrane.

Dolgo ga nisem videl, saj se je taborišče zelo napolnilo z zaporniki, ki so prihajali iz drugih taborišč. Ob nedeljah popoldne, ko

smo delali, smo se sestajali prijatelji in znanci. Poljaki in Rusi so nas opozorili, da je naš Janjič eden tistih, ki nagovarja mlade, naj stopijo v nemško vojsko. Veliko zapornikov nemške narodnosti so namreč že odpeljali iz taborišča, nacisti pa so hoteli pridobiti še več ljudi drugih narodnosti. Nisem mogel verjeti, da je lahko polkovnik Janjič tako nizko padel. Ko sva ga neke nedelje z Janezom Makovcem poiskala in ga povprašala, je po daljšem zanikanju le priznal. Izgovarjal se je, da uporablja vsa sredstva, da bi se rešil taborišča. »Glavno je, da pridem ven, potem bom že dobil priložnost, da bom kam pobegnil«, je dejal. Verjetno mu ni bilo mar, kaj bo s tistimi, ki mu bodo nasledili, hotel se je le rešiti na njihov račun. Po dolgem prigrvarjanju nama je obljubil, da bo to opustil, vendar ga pozneje nisem nikoli več srečal. Kaj je s svojo neumno propagando pridobil za propadlo nemško armado in kaj za svojo prostost, bo ostalo vedno nepojasnjeno.

SREČKO ŠORLI

Težka je poštarska torba

Stane LOČAN bo sicer letošnjo jesen sedel v klop drugega razreda gimnazije v Velenju. Zda med počitnicami pa je poštar, poštar pri šoštanjski pošti, ki nosi številko 63325.

Srečala sva se pred edino vaško trgovino v Zavodnjah nad Šoštanjem. S prtljajnika svojega ponija je že izpraznil celoten del vsakdanjega tovora. Tudi velika torba je bila že skoraj prazna, kar je pomenilo, da se njegov počitniški vsakdanji delavnik počasi izteka.

Stane je doma iz Raven, vasič nedaleč od Šoštanja. Ravne in Zavodnje z vsemi zaselki in posameznimi hišami so tudi njegov domov »rajon«. Takole okoli 40 kilometrov prevozi vsak dan, pri tem pa ničkolikokrat ustavi, pa zopet pospeši svoje vozilo. Težka torba mu v vročini izsili na litre znoju. Dežja se ne more ubraniti. Takrat je pač moker. Pomembno je, pravi Stane, da je pošta pravočasno razdeljena in prišla v prave roke, kljub dežju, nepoškodovana.

Se nekaj dni in Stane Ločan bo težko poštarsko torbo zamenjal za šolsko

Za opravljeno delo v juliju je prejel 2.200 din. Prav toliko jih bo tudi ta mesec. Potem pa bo poštarsko torbo zopet zamenjal za šolsko.

»Z denarjem, ki si ga bom zaslužil v teh dveh mesecih, si bom kupil vse, kar bom potreboval v šoli. Upam, da bo dovolj! Denarja po nepotrebnem prav gotovo ne bom zapravljaj, sem ga težko zaslužil«, pravi Stane in nadaljuje:

»Sred in četrtkov se najbolj bojim. Takrat našo pošto zasuje »Kmečki glas« in »TV-15«. Ja, pa prvega v mesecu se tudi bojim. Takrat moram poleg pošte razdeliti ljudem tudi »penzionek«. Veliko denarja je takrat v torbi. Tudi odgovornost je velika. Če takoj prvi dan moje službe, ko sem razdeljeval penzione, bi me moja majhna nepazljivost kmalu veljala 45 starih tisočakov. Pri neki stranki sem namreč v naglici zamenjal 500 din za 50. No na koncu se je vse dobro končalo, saj so tod okoli pošteni ljudje!«

In kje, v kateri vasi prejema domačini največ izvodov tednika TV-15?

»Prav gotovo v Ravnah, tam kjer sem jaz doma!«

Še dobra dva tedna in z delom na pošti boš za letošnje končal?

»Da, kakor bom rad odložil težko poštarsko torbo in si do začetka pouka malo odpočiji, mi bo po tem delu zagotovo še nekaj časa dolgčas, vendar mi bo šola in učenje menda kaj kmalu pregnali tudi te misli o poštarski torbi. Prihodnje počitnice pa si bom spet rade volje oprtal poštarsko torbo na rame!«

TONE URBAS

OB 35—LETNICI NAPADA NA DEL 2. GRUPE ODREDOV

Obležal je nekaj metrov dlje. Takoj za rafalom je nekdo zaklical: »Pustite živega!«

Ujetemu borcu so med pretapanjem sezuli čevlje, raztrgali obleko in zvezali roke ter noge. Njega in padlega borca so odvedli za goščavo, okrog dvajset metrov nad kočo, kjer ga je eden stražil z brzostrelko, ostali pa so se spodaj okrog koče poskrili in potuhnili. Bili so raztrganci, med njimi Andrej Krč, po domače Orinov iz Zgornje Kokre in Andrej Polajnar, po domače Mežnarjev iz Spodnje Kokre.

● Izza grma je planilo pet raztrgancev

Tudi štab grupe in bataljon, ki sta se to jutro ustavila pod Kopo nad Štefanjo goro, sta na javko h koči takoj poslala dva od treh vodičev, da bi čimprej vzpostavila zvezo s krvavško četo, oziroma štabom Kokrškega odreda. Na javko sta odšla Janez Pregled, ki je že od Jelovice naprej nosil nahrbtnik literature, sedaj pa so mu dali še puškomitraljez, da bi ga čimprej izročil krvavški četi in Jože Slevč, ki je nosil naboje. Ko sta hitela proti sedlu nad Davovčevo kmetijo, sta zaslišala streljanje. Ker se ni ponovilo, sta menila, da so njihovi najbrž streljali na kakšno divjad. V štabu grupe in bataljona, kjer so tudi slišali streljanje, so bili podobnega mnenja, saj so vedeli, da so na Krvavcu partizani, oziroma njihova vodiča. Na vsej poti do koče vodiča nista opazila nič sumljivega. Okrog sto metrov pred kočo ju je izza grma iznenada napadlo pet raztrgancev. Podrli so ju na tla. Zvezali so jima roke na hrbtu in ju takoj odpeljali nekoliko višje nad položaje precej številčne zasede. V zasedi so bili tudi uniformirani Nemci. Namenjeni so bili na pot, ki s sedla nad Davovcem vodi proti Ambrožu, od tam pa na prostor, kjer je bil zastražen in zvezani Risto, ob katerem je ležal padli Tone. Bil je brez srajce in s prestreljenimi prsi. Tu so ju zvezali še za noge in še močnejše zastražili. Za tem so se ponavno potuhnili.

Kmalu za vodičema sta štab grupe in bataljon odšla po isti poti proti lovski koči. Vodil jih je tretji vodič, Jože Grlič, doma iz Ambroža. Ne da bi slutili ali opazili karkoli nevarnega, so šli čez sedlo nad Davovcem, od tam navkreber in pozneje prek jase. Na jasi so nekateri za bližnjo skalo opazili ležečega človeka. Prvi hip so menili, da je to najbrž eden od krvavških partizanov, ko pa je bil prednji del kolone komaj dvajset metrov pred gozdom, je počilo. Na kolono se je z brega, severno nad potjo, vsul plaz rafalov iz brzostrelk in mitraljezov, vmes pa ročnih bomb. Žrtve v takem boju so bile neizbežne.

PIŠE FRANC ŠTEFE-MIŠKO (2)

Tri ujete in zastražene borce krvavške čete so po napadu na bataljon z vso naglico odpeljali k Davovcu. Od koče do Davovca so hiteli naravnost navzdol. Okrog petdeset metrov nižje od kraja napada so naleteli na hudo ranjenega politkomisarja bataljona, Vladimirja Zajca-Sama, ki je bil doma iz Polja pri Ljubljani. Zadnji trenutek se je poskušal splaziti Nemcem izpred oči. Opazili so ga in raztrganci Andrej Krč ga je pričel s kopitom tolči po obrazu. Izbil mu je zob, nato pa ga je ustrelil v glavo. Ker so bili zobje zlati, jih je vzel in vtaknil v žep. Okrog 400 metrov nižje od kraja napada, ob nekdanji apnenici kmeta Davovca so umikajoči napadalcu naleteli na ranjenega partizana, starega približno 20 let. Imel je odstreljeno peto. Ker jim ni mogel pobegniti, se je z njimi spopadel, vendar brez uspeha. Napadalcu so ga obvladali in ustrelili.

Ob prihodu k Davovcu so imeli tam ujeta in zvezana tudi dva borca 2. grupe odredov. Pri Davovcu so se tedaj zbrali vsi v napadu sodelujoči uniformirani Nemci in vsi drugi preoblečeni v partiza-

ne-raztrgance. Vseh pet ujetih partizanov so takoj odpeljali čez Štefanjo goro v Adergas.

Ker so Nemci imeli tudi enega ranjenega v uniformi, je moral kmet zapreči vola in ranjenca peljati z njimi, vendar je že med prevozom do Adergasa umrl. Ujete partizane so iz Adergasa odpeljali na gestapo v Kranj, od tam pa takoj na zaslišanje na Bled. Tja so prišli okrog 14. ure. Z Bleda so jih poslali v Begunje.

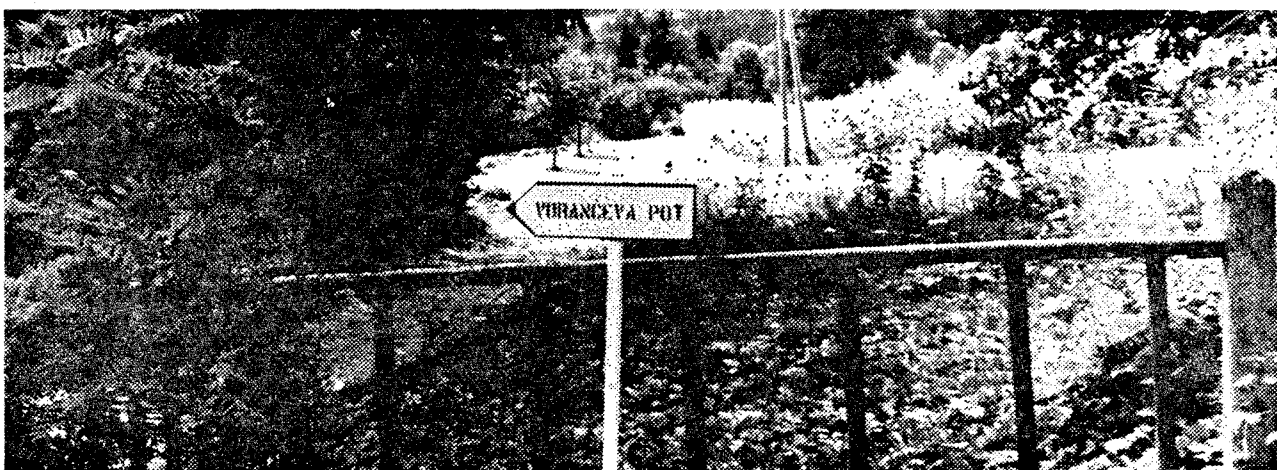
Nekaj dni po tem napadu je prišla na Štefanjo goro skupina policistov. V vasi so vzeli domačina, da jih je peljal na kraj napada; tam so padlim partizanom pobrali orožje. Tega napadalec 13. avgusta niso utegnili storiti. Tudi padlih niso preiskali. Ko se je skupina Nemcev vračala s Štefanje gore, je na sredi poti do Davovca, na kraju, ki mu domačini pravijo Na pečeh, naletela na borca 2. grupe odredov. Prihajal je iz nasprotni smeri, Nemci so ga ustrelili. Obležal je nekaj deset metrov pod potjo.

Šele 15. avgusta, dva dni po napadu, so Nemci obkolili dolino Kamniške Bistrice in Kokre, na območje Krvavca pa poslali večje vojaške sile. Med drugimi je bil tudi 18. policijski polk gorskih lovcev in več enot, ki so do tedaj zasledovale 2. grupo odredov na Jelovici in ki so jih zdaj odpoklicali. Tako so Nemci 15. avgusta na območju Krvavca pričeli obsežno sedemdnevno zasledovanje 2. grupe odredov, vendar sta se štab grupe in bataljon že 16. avgusta dopoldan v Kamniški Bistrici prebila iz obroča. V obroču je ostala krvavška četa. Nemci so jo na večer 17. avgusta napadli na Pokovšah, vzhodno od planšarske planine Jezerca pod Krvavcem in jo razbili. Pri tem so padli Janez Martinjak in Peter Slatnar, oba iz Ambroža in Ciril Kepic-Robinson iz Podrečja pri Domžalah. Naslednji dan, ko so Nemci preiskovali ta teren pa se je, da ga ne bi ujeli živega, ustrelil še borec te čete, Ivan Bodlaj iz Županjih njiv.

(se nadaljuje)

Življenje Prežihovega Voranca je bilo eno samo popotovanje. Oče, grofovski najemnik, je z rastočo družino obredel skoraj celo Podgoro in Preški vrh nad Kotljami, dokler ni leta 1911 kupil Prežihovo bajto in končno prišel do svoje kosa revne zemlje. Tu je bila zadnja postaja v življenju Prežihovega očeta, od tu so ga pokopali k Sv. Marjeti v Kotlji.

Zamisel o Vorančevi poti, ali kakor jo nekateri imenujejo »hotuljski transverzali«, se je porodila pred meseci v Koroški osrednji knjižnici na Ravnah (Studijska knjižnica) in njen predlog sta 28. marca letos oba zbora skupščine Kulturne skupnosti Ravne

Ob štiriinosemdesetletnici rojstva pisatelja in revolucionarja Prežihovega Voranca smo se sprehodili po njegovem in njegovih junakov svetu

POT SPOMINOV NA VORANCA

Težke megle so se po viharji noči še vlačile po žlebovih Uršlje gore, ko smo se z Raven odpravili v popolnoma drugačen svet — med travnike in stoletne gozdove, med bajtarje in kmete. Tudi nekaj turizma je vmes, saj je bila naša prva postaja že stoletja znano letovišče Rimski vrelc ali, kakor pravijo domačini daleč naokoli, »Kisela voda«. Tam se namreč začneja pot, ki smo si jo izbrali. Domačini so jo imenovali na kratko Vorančeva pot ali Pot spominov na Voranca. Lepe in bogate so te steze, ki te popeljejo mimo Prežihove rojstne hiše, mimo »požiralnikov« in strmih rebri v nedrje Uršlje gore, kjer izvira Vorančev rod; iz bajtarskega sveta do svetlih domov Bunkov in Munkov, in Sončnega kraja; do toliko željene svoje bajte na Preškem vrhu, do zadnje postaje na kotuljskem pokopališču. V svet Prežihovega življenja, v svet njegovih junakov: Mete z njenimi pankrti, Černjakove terbe, Svetnečega Gašperja, Munkov in Bunkov, v svet solzic in požiralnikov...

Spominska plošča na Rimskem vrelcu

na Koroškem. Pri urejanju in označevanju poti so priskočili na pomoč taborniki in planinci, ki so že precej zaraslo pot očistili in primerno označili. Ti dve organizaciji bosta za Vorančev pot skrbeli tudi v prihodnje.

Ob občinskem prazniku, 15. maja, se je po poti, ki jo je in jo bo prehodilo še mnogo posameznikov in organiziranih skupin, ki so sedaj tavale po svetu Prežihove »Jamnice«, odpravilo kakšnih sto petdeset udeležencev otvoritvene slovesnosti. Nikomur ni bilo žal, če je šel od prve do zadnje postaje. Pojdimo za njimi tudi mi.

★

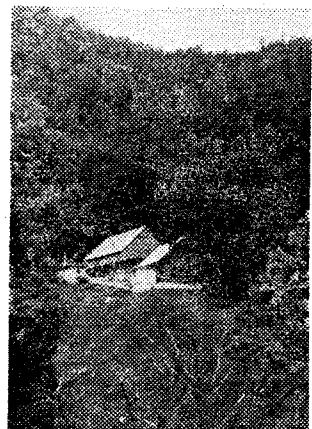
Najprej se bomo ustavili na Rimskem vrelcu, ki naj bi kot »vrelc« predstavljala izvir življenja. Izvir je bil čist, dokler ga niso leta 1944 oskrunili nemški policisti. Spominska plošča govori:

»Tukaj so leta 1944 Hitlerjevi policisti, z glavo navzdol križali Rožankovega Anzana, obesili Rožankovega Zepa, ubili Kotnikovega Avgusta in Apohalovo Mico, ustrelili Štajnerjevega Lojzka, plazili se po naših tihih gorah — krvava zver — ki brez srca mori in davka«.

Pustimo mračne spomine in sledimo prvemu kačipotu »Vorančeva pot«, ki nas napoti rahlo navkreber. Slabih dvajset minut hoje je za nami, ko pred sabo zagledamo zidano hišo s spominsko ploščo: »V-š« je bajta se je rodil Prežihov Voranc. Danes to ni več »Kotnikova bajta«, saj je bila prenovljena v »hišo« in le spominska plošča spominja, da je tu 10. avgusta 1893 ljubezen med Anzonom in Marjeto Kuhar, rojeno Karvpergar, rodila prvi sad — najstarejšega sina Voranca. Komaj nekaj mesecev mu je

bilo, ko so spomladi naslednjega leta njegovi starši morali za kruhom. Če bi ostali tu, bi danes govorili o »Kotnikovem Vorancu«.

Mi pa sledimo dobro označeni spominski poti. Počasi se vzpenja in kolena so vedno bližje bradi. V soteski pod nami hudournik že stoletja liže kamen in nekoliko višje je svoj čas pogonjal dvoje mlinskih koles. Na vsakem koraku nov studenec. Že smo na lepi makadamski cesti in kmalu zagledamo »Tonijevo«; tu je živel Vorančev dedek Johan Kuhar. Vrnemo se na makadamsko cesto in po njej nadaljujemo pot proti kmetu Kogovniku na

Tonijevo, visoko pod Uršljo goro izvira Kuharjev rod

Koglu, kjer so bili Kuharji v letih 1897 do 1900 grofovski najemniki. Tu je Voranc začel pomagati očetu pri vsakdanjih delih, pasel je ovce (verjetno je tu nastala črtica Prvi maj), začel je hoditi v kotuljsko šolo. Za hišo so tri zraščene lipe (vanje se je baje med vojno skrili gospodar, ko so ga iskali Nemci) in pod njimi je Pekel, od koder je mali Vo-

Na Koglu je Voranc v jutranji zarji prinesel materi celo naročje solzic iz Pekla, za lipami desno

ranc prinesel materi polno naročje solzic (sedaj jih tudi v Peklu ni bilo več). Spomini vlečejo naprej. Deset minut hoda čez travnik, skoraj po ravnem in pred nami se odpro skrbno obdelana polja in urejen dom. V ravnini pod njim je jezero. Tu smo pri »Bunku« iz »Jamnice« ali pri Ivartniku in Ivartkem jezeru. Stopimo še k njegovemu sosedu — »Munku« ali Lužniku po domače. Le dobrih četrh ure hoda je in še navzdol. »Jamniški Munk« je še danes trden kmet. Lesena bajta, v kateri je »Svetneči Gašper« (Pot na Klop) zadnjič »potisnil grčin ustnik globoko v široko odprta usta in pogumno nagnil«, nato pa dejal s hripavim glasom: »Mojkršenduš, ali si mi hudičevega olja nalil? A-a-a«, še vedno spominja na dobrega tesarja, pivca in preklinjevalca.

Pojdimo na naslednjo, sedmo postajo Vorančeve poti. Kakšne pol ure smo hodili mimo prijaznih kmetij in zadnjih sledov Šratneškega gradu, ki so ga leta 1949 dokončno porušili,

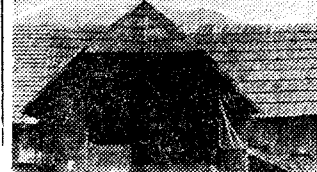
in že je pred nami, tudi tokrat, s soncem obsijana velika kmečka hiša pri Mihelu. V tej ogromni zgradbi je bil Vorančev oče gostač in tu se je rodil Vorančev brat Alojz, pozneje dvakratni doktor. Prešli smo že iz Podgore na Preški vrh, kjer se bomo najprej ustavili na Krauperzi, pri rojstni hiši Vorančeve matere Marjete. Mogočna kmetija je bila to in mater je vedno vlekel iz gostaških bajt v ta sončni kraj. Zadnji gospodarji so bili med vojno na nemški strani in po letu 1945 je kmetija splošno ljudsko premoženje.

Spustili smo se v dolino, prešli Suho in cesto, ki pelje nazaj mimo Šratneke proti Uršlji gori, ob gozd-

Ivartnik, Bunk v »Jamnici«

ni stezi tu in tam odtrgali zadnjo borovnico, vmes pobrali tudi kakšno gobo. Niti pol ure nismo hodili, ko smo z roba gozda zagledali mogočno zidano hišo in ob njej še vedno s skodlami pokrit skedenj. Na prisojni strani leži ta kmetija, Prežih je rekel, »Sončni kraj«. Pri Prežihu smo, vendar nas ne zmoti nova stavba, v kateri danes živi Vorančeva žena Mica (govorimo o Časovi hiši, ki je leta 1945 postala splošno premoženje v lasti Društva slovenskih pisateljev in od njih jo je dobil Prežih v došmrtno uživanje, in po njem njegova žena). Vemo, da za gostače v tako svetli in gosposki hiši ni bilo

Stara bajta na Preškem vrhu, nasproti nje »parna«, kjer se začneja Vorančeva pisateljevanja

prostora, zato so se Prežihovi leta 1901 naselili v manjši, »stari hiši« levo od »gosposke«. V njej so ostali do leta 1911, ko je oče kupil Prežihovo bajto nekoliko nižje. Tudi tja bomo še prišli.

Nasproti stare bajte stoji skedenj s »parno«, kjer se je začela Vorančeva pisateljska pot. Spet naj

spregovori kamen, ta simbol koroškega človeka, ki stoji pred parno: »Tu pri Prežihu na parni je začel Prežihov Voranc klesati svoje nesmrtnne podobe Samorastnikov«.

Tu je nastala prva prežihova črtica Petkov Cenc, ki jo je objavila Zofka Kvedrova v Domačem prijatelju v Pragi leta 1909. Tu sta privekala na svet še Vorančeva brata Anza in Gustelj.

Spustimo se nekaj sto metrov niže proti Kotljam, k Prežihovi bajti, kamor so leta 1911 Prežih končno odšli na svoje, na dobrih devet hektarjev »gladovne« zemlje, na kateri so lahko redili kakšnih pet glav živine. Bilo je težko, a končno so bili — na svojem.

Prežihova bajta, kamor so končno prišli na svoje, predvidena za muzej

Iz te lesene, tudi etnološko zelo zanimive bajte, so vodile Vorančeve poti v svet; v zadružno šolo v Ljubljano, na kmetijski tečaj na Dunaj, v prvo svetovno vojno leta 1914, sem se je vračal iz guštanske (danes ravske) jeklamne, kjer se je leta 1919 zaposlil kot računovodja Bratovske skladnice. Tu so se shajali njemu podobni revolucionarji, znani in neznan partijski delavci. Ko jim je mati postiljala na gurnu, jih je imenovala »prekucniki«.

Druga svetovna vojna je v Prežihovo družino vsekala globoko rano. Voranc je bil v taborišču, enako njegova žena in hčerki, oče je umrl leta 1944 in brata Anzana so gestapovci še isto leto ubili v gozdu, nedaleč od bajte.

Prišel je čas, ko so se začeli vračati: Vorančeva žena in hčerki, mati in Gustelj z Jesenic. Osemnajstega februarja 1950 se je zadnjič in za vedno vrnil tudi Voranc iz Maribora. Pojdimo za njegovim spominom do konca njegove poti, na pokopališče pri sv. Marjeti v Kotljah. Na vidnem mestu med svojimi junaki, med Radmancami, Metami, med Munki in Bunki, med Voruhi, »terhami« in Vuheji počivajo njegove kosti. In Uršlja gora, pokrita s šenturšeljčami, bedi nad njim in ljudje po nicinah in sončnih rebreh hranijo njegov spomin. Odpravite se na pot in prisluhnite živi besedi!

Se bi bilo »postaja« (ob poti iz Kotelj proti Ravnam stoji Kečrov mlin, kjer je Voranc s svojimi partijskimi sodelavci leta 1926 pripravil tretji kongres Skoja), druge so predelec, da bi jih »hotuljska transverzala« lahko zajela. O Prežihovi bajti kjer naj bi bil Vorančev muzej, že leta tečejo pogovori s sedanjim lastnikom. Ko bo tudi to urejeno, bomo lahko ljudem, ki se jim je misel porodila in so jo znali tudi uresničiti, še enkrat čestitali. MILAN VOGEL

v nekaj
vrsticah

Gorje

TVD »Partizan« iz Gorij je prejel najvišje priznanje za svoje delo na področju telesne kulture. Posebno diplomu zveze »Partizan« Jugoslavije sta v Ohridu v imenu društva TVD »Partizan« iz Gorij prevzela inž. Jože Skumavc in Vester Arh. Iskrene čestitke.

J. A.

Šmarje-Sap

Društvo upokojencev je letos pripravilo za svoje člane dva izleta. V maju so obiskali Italijo, kjer so si ogledali Gorico, Cedad in ostale kraje ob poti do mejnega prehoda pri Robiču od koder so nadaljevali pot skozi Breginjski kot proti Idriji in domu. Posledice nedavnega katastrofalnega potresa so na vse izletnike napravile močan vtis. Dobro pa so prisluhnili tovarišema Erzetiču in Završku, ko sta obujala spomine iz NOB, kjer sta se borila v sklopu devetega korpusa in koder so ju vodile borbene poti po katerih smo se tudi na tem izletu peljali.

V začetku julija pa je društvo upokojencev obiskalo še Polzelo, Velenje, in Logarsko dolino ter Kamnik. Vsi udeleženci so bili z izletom nadvse zadovoljni in komaj čakajo, da se bodo letos še tretjič podali na zanimivo potovanje.

Ivan Erzetič

Jesenice

Srečanja goriških upokojencev na Lokvah na Trnovski planoti so se v začetku avgusta, poleg številnih upokojencev z vseh strani Primorske, udeležili tudi upokojenci z Jesenic.

Veliko število udeležencev, med katerimi je bilo tudi veliko nekdanjih borcev in aktivistov NOB, je dalo temu srečanju še poseben pomen.

Slavnostni govornik Aleš Bebler je v svojem pozdravnem govoru poudaril pomen tega srečanja prav v kraju, kjer so se med drugo svetovno vojno prepletale naše kurirske vezi, kjer so se sestajali naši partizanski odredi in kjer so se bile težke borbe.

Na slovesnosti je nastopilo tudi več moških pevskih zborov, kar je razpoloženje še povečalo, kajti še dolgo po končani slovesnosti so se zadrževali udeleženci proslave, se srečevali z znanci in prijatelji s katerimi se že dolga leta niso videli in obujali spomine na čase, ko so se v povojnih letih trudili pri obnovi porušene domovine.

S. Š.

Zgornje Laze pri Gorjah

Vasica Zgornje Laze leži tik pod obronki Mežaklje in sodi h krajevni skupnosti Gorje. Ta znana partizanska vasica pa vse do danes še nima zdrave pitne vode. Mala zasebna zajetja in kapnice rešujejo domačine žeje.

Ze pred dvema letoma so se krajani lotili izgradnje vodovoda, prispevali denar, delali pri izkopu pri čimer je po magala tudi tamkajšnja mladina. Vendar pri gradnji niso imeli sreče. Porabili so namreč ves denar, ki je bil namenjen za gradnjo vodovoda, dela pa niso končali.

Da ne bi ostalo delo nedokončano, se je izgradnje vodovoda lotil nov gradbeni odbor, ki se je lotil dela bolj resno. Uspeli so že dobiti iz občinske samoupravne interesne skupnosti za komunalne dejavnosti v Radovljici 30 starih milijonov din, nekaj denarja pa bo prispevala še krajevna skupnost Gorje. Po sedanjih načrtih sodeč bodo vaščani še enkrat ali dvakrat sku. paj segli po krampih in lopatah in voda iz vodovoda bo pritekla v njihove domačije najkasneje do oktobra letos. To pa si seveda Lažani močno želijo.

Jože Ambrožič

Jesenice

Za občinski praznik

V počastitev občinskega praznika in letošnjih Titovih in partijskih jubilejev je krajevna organizacija ZB NOV Plavž na Jesenicah v začetku avgusta pripravila na vrtu pri Zvagnu tradicionalno srečanje borcev in aktivistov.

Ze v jutranjih urah so krenili nekdanji borci in aktivisti ekupaj z mladinci in taborniki na pohod ob spominskih obeležjih. Udeleženci pohoda so položili venec k grobovom padlih borcev v spominskem parku na Plavžu. Pot jih je zatem vodila ob zdravstvenem domu mimo Erlaha, nad predorom na Hrušici, čez Belo polje in nazaj za Savo do spomenika prvoborca Ruperta Kiršnerja. Tudi tu so položili venec, nato pa so se spustili po pobočju Mežaklje do Zvagna, kjer so jih sprejeli številni udeleženci srečanja borcev in aktivistov.

Predsednik KO ZB NOV Franc Pesjak je zbrane v svojem govoru še posebej opozoril na pomembnost prvega boja partizanov z Nemci, v katerem so prvega avgusta 1941. leta padli tudi prvi partizani. Letos mineva tudi 35 let, ko je na jeseniškem območju v boju z okupatorjem padlo največ znanih prvoborcev kot so bili: Bokal, Gregorčič, Tavčar, Kavčič, Sekardi in Kravs.

Poleg borcev in aktivistov ter mladine se je tovariškega srečanja udeležilo veliko število Jeseničanov in okoličanov.

B. B.

Tretjega srečanja PTT delavcev Slovenije, kurirjev in vezistov, ki je bilo 22. 7. pri gradu Snežnik v Loški dolini, so se poleg PTT delavcev udeležili tudi kurirji in vezisti NOV Jeseniške občine.

Foto:
B. B.

Bojanja vas pri Metliki

Osrednja občinska
proslava

Dne 7. avgusta letos je minilo 30 let odkar so enote italijanske vojske z namenom, da onemogočijo aktivno in organizirano delo in boj proti okupatorju naše domovine, zažgale Bojanjo vas, ki se po ljudskem izreku imenuje tudi Bojanci. Ob tem požigu je pogorelo 44 stanovanjskih hiš z gospodarskimi poslopji. Nepožarne so ostale le štiri hiše. V spomin na te in številne druge dogodke iz časa NOB ter praznovanja Titovih jubilejev je bila v tem kraju osrednja občinska proslava. Ob tej priložnosti so odkrili spominsko ploščo 12 padlim domačinom in spomenik, delo Toneta Svetine. Slavnostni govornik, glavni direktor ČGP Delo in belokranjski rojak Niko Belopavlovič, je še posebej poudaril vlogo in pomen Bele krajine in posebej Bojanje vasi v boju proti okupatorju v štiriletnem obdobju NOB.

V Beli krajini so se hrvaški in slovenski partizani mnogokrat skupno bojevali. V tem kraju so imele zatočišče tudi enote slavne 13. hrvaške proleterske brigade. V letih 1944 in 1945 je bila v tej vasi tudi javka za partizanske bolnišnice v Žumberku in ostalih krajih Gorjancev.

Na proslavi je prejel gasilsko društvo Radovica za svoje uspešno ter požrtvovalno delo občinsko priznanje Osvobodilne fronte.

VIKTOR DRAGOS

Prag na Gorjancih

Hvaležnost za zvestobo

Maja letos je poteklo 35 let odkar je bil na Pragu na Gorjancih ustanovljen partizanski Gorjanski bataljon. Kmalu je imel v svojem sestavu tri čete: kostanjeviško, šentjernejsko in gabrsko. Njegovo opera-

Rašica

Zbor Kamniškega ba

Na Rašici je bil 17. avgusta 1941 zbor Kamniškega partizanskega bataljona, kamor je spadala tudi naša Rašiška četa. Ne da se opisati prijetnega razpoloženja, ko smo se srečali s partizani drugih enot bataljona. Pogovarjali smo se o uspehih napadih na sovražnika, o varnosti našega taborišča in o mnogo obetajoči ruski fronti. Kovala so se nova prijateljstva.

Rašica je bila za okupatorja vabliva točka. Bila je sredi okupatorjeve sol. dateske. Le sedem kilometrov južno je bila okupirana Ljubljana, v kateri je bilo več desetisoč Italijanov. Rašico so celo osvetljevali z reflektorji.

Toda takrat, ko je bil zbor Kamniškega bataljona na Rašici, se nismo bali nikogar. Ponosno smo razkazovali ostalim borcem naše urejeno partizansko taborišče in menili, da nas ne bi mogli premagati niti sovražna divizija. Morala in borbenost sta bili na višku. Imeli smo polno načrtov. Okupator je našo moč občutil na svojih plečih.

Medtem ko se je bataljon zbral na Rašici v naši sredini, so borce obiskali številni svojci, prijatelji in politični aktivisti osvobodilne fronte okoliških vasi.

Zelo rad se spominjam komandanta bataljona Marjana Dermastja, ki sem

aktivno območje je bil predvsem desni breg Krke od Brežic do Uršnih sel in vrha Gorjancev. V boje pa je posegal tudi v sosedni Žumberak in usklajeval vojaške akcije z drugimi partizanskimi enotami na Slovenskem in delu sosedne Hrvaške.

Bataljon se je lahko zadrževal na tem sicer vročem območju predvsem zaradi vsestranske pomoči prebivalcev ter pretežno pasivnih podgorjanskih vasi, iz katerih je tudi bila večina borcev. Te vsestranske pomoči prebivalstva preživeli borci Gorjanskega bataljona tudi po vojni niso pozabili. Skrbe za prenašanje tradicij NOB na mladi rod in kjerkoli morejo pomagajo

prebivalcem v prizadevanju za napred. Pred desetimi leti so ustanovili svoj odbor. Ta je dosedaj izdal štiri brošure: Vstaja pod Gorjanci, Šentjošt-gnezdo belogardma, Gospodarstvo in zdravstvo med NOB in Zapiske o narodno-osvobodilnem gibanju na področju KS Kostanjevica in Po bočje. Vsako leto prireajo srečanje preživeli borcev s prebivalci teh krajev, vkič v drugem kraju. Na ta srečanja boro. Gorjanskega bataljona ne prihajajo pranih rok, temveč nudijo pomoč tudi pri gradnji vodovodov, cest in poti, urejanju naselij, nakupu šolske opreme in podobnem. Tudi letos bodo prišli na srečanje

Ljubljana

Ogenjce ne bodo poz

Ogenjca, odročen hrib nad Belo vodo pri Loškem potoku, je simbol odpora našega ljudstva proti nasilju in hkrati simbol njegove povezanosti z naravo. V naravni votlini na Ogenjci so bili v najhujših dneh sovražne ofenzive 1. 1942 skriti partizanski ranjenci. Narava jih ni izdala, izdal jih je človeški izvirjek, fašistični agent, ki se je bil z zvijačo vtihtaplil mednje. Tako se je 31. julija 1942 odigrala pod zemljo tragedija, ki je bila po zaslugi partizanskega zdravniaka dr. A. Gala in treh preživeli ranjencev nedavno razgrnjena pred nami v vsej svoji veličini in grozoti. Njen najsvetlejši lik je bolničarka Mimica Čepon, ki nedvomno sodi med narodne heroje oziroma heroje revolucije.

Tragedija partizanskih ranjencev, ko so se v isto votlino usipale italijanske ročne bombe in ko je bolničarka Mimica po hudem boju s sovražniki uslišala poslednjo prošnjo ranjencev — drugega za drugim je ustrelila s pištolo in nazadnje še sebi pognala svinčenko v glavo — je

tako presunljiva, da ji je tudi v knjigah težko najti enako. Ob tem se je zamislil tudi odbor združenja borcev krajevne skupnosti Stadion, ko je imel na dnevnem redu točno »izlet članstva«. Sklenil je organizirati izlet z osnovnim ciljem: da bi se članstvo organizacije udeležilo odkritja spominskega obeležja pred omenjeno votlino.

Vabilu na izlet se je odzvalo okrog 15 bivših borcev in aktivistov ter članov njihovih družin, ki so se 31. julija zjutraj odpeljali izpred doma krajevne skupnosti s tremi Viatorjevimi avtobusi. Spetoma so se ustavili v Ribnici, kjer so imeli pripravljeno malico. Nato so s odpeljali skozi Grčarice v nedra gozdov, ki so neme priče našega osvobodilnega boja in njegovih najbolj tragičnih, a tudi najslavnejših dni. S poti, kjer je bil komaj najti prostor za parkiranje, se se napotili navkreber, med grmovjem in skrapljami, koder so nekoč spešili partizani z ranjenci na zaslinih nosilih. Tudi je bilo v gozdu, z vej so padale težke

Ptuj

Praznovanje ob delovnih u

Osmega avgusta letos je poteklo natanko 35 let, ko je v malem gozdičku v Lazah pri Mostju, nedaleč od Ptuja, bojevala svoj poslednji boj prva Slovenskogoriška četa hrabrih borcev za svobodo po tem, ko se je našel izdajalec, ki je četo izdal. Občani so se na ta praznik, ko se hkrati z delovnimi zmagami spominjajo tudi vseh tistih junaških borcev in bork, ki so s svojim življenjem vgradili čvrste temelje naši samoupravni socialistični družbi, skrbno ter dalj časa pripravljali.

Osrednja proslava ob prazniku ptujske občine je bila letos v Leskovcu v osrčju manj razvitih Haloz, kajti že po ustaljeni tradiciji praznujejo občani ptujske občine svoj praznik vsako leto v eni izmed 25 krajevnih središč. Ob tej priložnosti

so izročili namenu novo asfaltirano cesto iz Vidma do Leskovca v dolžini 7 kilometrov. V Leskovcu so bili tudi vaje enot in štaba civilne varnosti občine Ptuj, ki so dobro uspele, kar pomeni, da SLO na ptujskem območju zelo dobro deluje.

V Ptuj in na območju Ptuja je bilo sicer še več kulturnih in športnih prireditev. V paviljonu Dušana Kvedra so odprli retrospektivno razstavo slikarja Janeza Mežana, odprli so tudi razstavo portretov tovariša Tita, ki jih je izdelal slikar Albin Lugarič. V Hajdošah so se pomerili kartisti, medtem ko je bilo več drugih športnih tekmovanj, na katerih so sodelovali oziroma tekmovali športniki iz bratskih občin Hrvaške in Slovenije, ki so tekmovali v raznih športnih disciplinah.

bataljona

amni- ga tedaj videl prvič. Njegova osebnost
bal- nam je vsem dvigala posebno zaupanje.

Čete Kamniškega bataljona so na
zboru prisegle pod isto zastavo kakor
31. julija 1941. leta borci Rašiške čete.
Po tem zboru so čete zopet odšle vsa-
ka na svoje območje, le naša četa je
ostala tam kjer je bila.

O zborovanju partizanov na Rašici
17. avgusta 1941 leta moram še posebej
poudariti to, da je bil zbor sredi oku-
pirane Evrope, takorekoč pred nosom
sovražnika in v času največje moči fa-
šističnih osvajačev.

MARTIN KOS-MARTINOV

ki bo 21. avgusta na Prežeku z lepim da-
rilom: asfaltirano cesto v dolžini skoraj
desetih kilometrov od Mokrega polja mi-
mo Gracarjevega turna do Smarja pri Bre-
zovici, do koder že sega asfalt od šentjer-
nejske strani. S tem bo omogočena boljša
povezava teh vasi z ostalimi kraji, pogoj
za hitrejši napredek celotnega območja.
Kot vsa dosedanja, bo za gotovo tudi to
srečanje ob starem delno obnovljenem gra-
du Prežek velik praznik za vso Podgorje.
Dodamo lahko še, da je v pripravi zgodo-
vinopisje in jubilejna izdaja glasila »Gor-
janski bataljon».

P. ROMANIC

pozabili

deževne kaplje, kot bi z ljudmi vred ža-
lovala za padlimi tudi narava...

S proslave jim je ostal v spominu
zlasti govor dr. Avguščina Laha, pod-
predsednika IS Slovenije, ki je bil sple-
ten kakor krasen venec, slavec žrtve za
svobodo in opozarjajoč mladi rod, naj
to svobodo varuje in brani. S šumenjem
bukev in smrek so se zlivale partizanske
pesmi, med njimi tudi tista o prečudnem
cvetu v grapi črni...

Izletniki so zapustili kraj proslave pol-
ni nepozabnih vtisov. Na nadaljnji poti
so se ustavili še v Prezidu, kjer so ime-
li v penzionu Goran kosilo. Maloštevilno
osebeje tega pensiona jih je postreglo hi-
tro in dobro.

Opisani izlet, ki sodi v okvir proslav-
ljanja letošnjih zgodovinskih jubilejev in
ga je vodil predsednik združenja borcev
NOV kr. skupnosti Stadion Slavko Ko-
kalj, je bil odlično organiziran. Kaj
takega si čam ZB še želijo, če ne prej,
prihodnje leto ob tem času! F. S.

ih uspeh

Med pomembne gospodarske do-
sežke lanko brez dvoma štejemo iz-
ročitev tovarne močnih krmil meso-
kombinata Perutnina Ptuj svojemu
namenu. V Agisu, kjer je zaposle-
nih kar 1600 ljudi, so izročili name-
nu nov obrat družbene prehrane,
česar so bili zaposleni prav gotovo
najbolj veseli. Namenu so izročili
tudi modernizirani odsek ceste iz
Štukov za mestni vrh pri Ptuj ter
novo poslovno-stanovanjsko zgradbo
za delavce milice v Podlehniku, ob
magistralni cesti Hajdina-Krapina.
Letošnje 19. praznovanje občin-
skega praznika občine Ptuj, ki da-
nes šteje že blizu 68.000 občanov,
je minilo v znamenju spominov na
padle borce za svobodo in v zname-
nju številnih delovnih zmag.

Franjo Hovnik

Radovljica

Podpis listine o pobratenju

Na slavnostni seji delegatov združenega
dela, zbora krajevnih skupnosti, družbeno-
političnega zbora občinske skupščine Ra-
dovljica, ki je bila v počastitev občinskega
praznika, ki ga v Radovljici praznujejo
5. avgusta, so ob prisotnosti predstav-
nikov OZD, družbenopolitičnih organi-
zacij, samoupravnih interesnih skupnosti,
gostov in delegacij prijateljskih srbskih
občin Brus in Svilažnac, podpisali listino
o pobratenju s srbskima občinama.

V Brusu in Svilažnju so med NOB na-
šli gostoljubno zatočišče že 1941. leta šte-
vilni občani in družine iz radovljiške ob-
čine. Vezi pa so se še posebno utrdile z
medsebojni obiski občanom z vlakom pri-
jateljstva, oziroma bratstva in enotnosti.

Priznanja občinske skupščine Radovljica
za letošnje leto so na tej seji skupščine
prejeli Ivan Fabjan z Bleda, Franc Jere
iz Radovljice, inž. Jože Osterman z Bleda,
Janez Strgovšek iz Lesc in Jože Poljanec
z Bleda.

Posebna javna priznanja občinske skup-
ščine so za izjemne zasluge prejeli v druž-
benopolitičnem, društvenem in kulturnem
življenju ter za dosežke na gospodarskem
področju prejeli: postaja gorske reševalne
službe Bohinj, ki prav letos praznuje 30-
letnico dela, zavod Matevža Langusa iz
Kamne gorice ob svoji 25-letnici, godba
na pihala iz Gorij, ki je pred kratkim
praznovala 70-letnico obstoja, in kolektiv
kemične tovarne iz Podnarta ob 25-letnem
delu.

JR

Radovljica

Neutrudni harmonikar

Ignac Radelj iz Radovljice ima sicer že
73 let, vendar še vedno rad vzame v roko
harmoniko, s katero sta nerazdružljiva pri-
jatelja že pet desetletij in pol.

Ignac se je med vojno udeležil tudi te-
čaja za pevovodje pri glavnem štabu NOV
Slovenije. Zatem je bil organizator števil-
nih mitingov na Dolenjskem.

Srečanj borcev in aktivistov se še se-
daj rad udeležuje. Skupaj s harmoniko raz-
veseljuje zbrane. Pa tudi na upokojece
v Radovljici, Podnartu, Bledu in Zasipu ne
pozabi, saj vsi z veseljem prisluhnejo gla-
sovom, ki jih zna Ignac izvesti iz svoje
harmonike.

B. B.

Ignac Radelj igra udeležencem 3.
zbora PTT delavcev, kurirjev in vezi-
stov pri gradu Snežnik v Loški dolini

NAŠ TOVARIŠ
TV-15

Pri tej akciji se je posebno izkazala mladina, s katero sva s soborcem Beri-
tom Erženom imela predhodni sestanek. Pripomniti pa moram, da so bili
prebivalci tega kraja izredno predani naši narodnoosvobodilni borbi. Če-
prav so živeli zelo skromno na revnih osamljenih domačijah, so za parti-
zane vedno našli poleg prijazne besede tudi nekaj hrane, pa čeprav so si jo
nemalokrat odtrgali od ust in zadnjih rezerv, s katerimi so še razpolagali.

S tem v zvezi se spominjam nekega dogodka. Ko sva Beritom prispela
lačna v Gornji Lokovec, je bila že tema, da nisva morala nadaljevati poti.
Pri neki hiši na koncu vasi so nama ponudili poleg večerje (odstopili so na-
ma nekaj krompirjev, ki so si jih skuhali za večerjo) še svoje postelje, da
bi lažje prespala. Seveda sva postelje odklonila in noč prespala v senu, kot
sva bila navajena. Med tem časom je za hrano v bolnišnici skrbel tudi sani-
tetni ekonomat pri IX. korpusu. Ob neki priložnosti nam je sporočil, naj
sami dvignemo nekaj blaga, ki so ga za bolnišnico pripravili v Cerknem.

V Cerkno po blago sem se napotil sam in ko sem se javil na dogovor-
jenem mestu, so mi izročili nekaj vreč krompirja, pšenice, kakih 20 kg pral-
nega mila in tudi v večjem balonu 15 litrov petroleja. Za prevoz do Obla-
kovega vrha so mi dovolili uporabiti partizanski kamion Saurer. Dodelili so
mi tudi 15 tovarišev iz delavskega bataljona Novgrad, da so nato pomagali
prenesti blago iz Oblakovnega vrha do Krpcije na Vojsko. V Dolenji Tribuši
nas je ustavila neka partizanska inženirska skupina, ki jo je vodil poročnik
Avgust Okroglič in nas opozorila, naj pohitimo, ker se pomika v to smer
neka sovražnikova kolona. Šele tedaj smo ugotovili, da je na kamionu raz-
bit balon in petrolej razlit po krompirju in drugem blagu. Blago smo spravi-
li na ustrezno mesto in ugotovili, da je balon po nesreči razbil eden od
tovarišev, ki so nam bili dodeljeni v pomoč. O zadevi smo se pogovorili
s komisarjem bolnišnice, ki se je prepričal, da dejanje ni bilo opravljeno
namerno in se je vse lepo uredilo brez vsakih posledic. Blago je prevzel
Franc Leban, ekonom postojanke »B«. Čeprav je bila hrana prepojena s pe-
trolejem, je tudi to v sili le uporabil. Nekateri ranjenci so imeli na tako
hrano pripombe, ker so mislili, da je to sabotaža in da se jih hoče s hrano
zastrupiti.

Ivo Gabrijelečič:

8

In vendar
ju niso
našli

Prvi sovražnikov napad na partizansko
bolnišnico »Franjo« in ustanovitev njene-
ga sanitetnega ekonomata

Po tem dogodku smo čez nekaj časa zopet prejeli sporočilo, da nam
je korpusni sanitetni ekonomat ponovno preskrbel nekaj blaga in ga poslal
v Dolenjo Tribuš, kjer naj ga sami dvignemo. Seveda je bilo tudi to v e-
su neke bližajoče se nevarnosti. Vodja našega ekonomata poročnik Sočan
me je osebno zadolžil, da dvignem to blago in ga spravim v Mrzlo rupo.
V pomoč sem dobil soborca Pavla Manfredo-Stankota in Jožka Medveda,
ki je bil doma iz Lokeve na Krasu. Bila je že temna noč, ko smo se ustavili
pri Sedeju v Gorenji Tribuši in se srečali z neko partizansko enoto odreda
Mornarice, ki se je nastanila na tej domačiji. Dežurni nam je pojasnil, da
je bila enota ves popoldan na Velikih Lazah in da se je zadnja umaknila v
Gorenjo Tribuš. Vprašali smo, če je prosta pot ob vodi do Dolenje
Tribuše, naker nam je povedal, da so postavili stražo malo nižje proti
Ostrožnikovi žagi.

V temni noči smo nadaljevali pot in se počasi pomikali proti žagi v pri-
mernem razmaku. Bil sem v ospredju in ko sem prekorčil most čez Tri-
bušo, sem zapazil kakih petnajst metrov od mene stražarja. V prepričanju,
da je to stražar enote odreda Mornarice, sem iz previdnosti vseeno zavpil:
»Stoj! Kdo je tam?« Namesto odgovora, je stražar ustrelil proti meni in me
na srečo ni zadell. V trenutku so pritekli še drugi sovražnikovi vojaki, ki so
se nastanili pri Ostrožniku in začeli streljati proti nam. Tudi iz te toče svin-
čenk smo se srečno prebili in se vrnili nazaj v Mrzlo rupo, kjer smo poročali
o prisotnosti sovražnika v Gorenji Tribuši.

Nekaj dni za tem se je sovražnik ponovno pojavil v Gorenji Tribuši in
prodiral proti Mrzli rupi.

Zaradi varnosti smo se takoj umaknili iz ekonomata v Brusovo grapo in
nato malo više na pobočje Govcev. Nemci, ki so se pojavili pri Kolenčevi
domačiji, so zavzeli položaje nad cesto, ki pelje iz Gorenje Tribuše in začeli
streljati na neko partizansko skupino, ki je prihajala iz smeri Hudega polja
in jo razpršili. Pozneje so na Kolenčevo domačijo prignali neko dekle, ki so
jo zajeli v Gačniku, ko se je vračala iz Vojskega, kjer je bila na čuku pri
bratu v neki partizanski enoti. Bila je to partizanska učiteljica Marica, doma
iz zaselka Na Ozidju pri Čadrgu na Tolminskem. Nemci so dekle mučili in
posilili, nato pa na stezi v bližini Kolenčeve domačije ustrelili. Ustrelitev
smo iz daljave nemočno opazovali. Usoda pa je hotela, da je isti dan padel
v borbi tudi njen brat, ki ga je obiskala. Po odhodu sovražnikove enote, je
neka skupina partizanov zajela pet sovražnikovih vojakov, ki so se porazu-
bili in se nato zatekli na domačijo imenovano pri Čuku. Ker sem bil poleg,
se spominjam, da sta bila med sovražnikovimi vojaki tudi dva vojaka ruske
narodnosti. S skupino partizanov je bil tudi Franc Černugej-Zorko, komisar
Gregorčičeve brigade. Ujetnike smo najprej odvedli proti Kolenčevi doma-
čiji, kjer smo jim pokazali ustreljeno dekle. Poklekli so pred mrtvim dekle-
tom in se »zgrazali« nad storjenim dejanjem njihovih vojakov.

(Se nadaljuje)

KRIŽANKA

SESTAVIL: KOPRIVŠEK	STAR MOŠKI	SLOVESEN NASTOP	GL. MESTO GRČIJE	ST. RIMSKO MESTO	DRŽAVNA BLADAJNA
NAKAZE					
MONGOL					
„ODER“ V CIRKUSU					
NAŠ IGRALEC ZUPAN POD FRANCOZI					
				PADANJE	SOVRAŽNI. ZELEZA
RISAL: JAK	STARA PIJAČA	VISOKO- SOLEC	GORA NA KOROŠKEM FR. FILMSKA IGRALKA	PRIMER RADKO POLIČ	
RANO- CELNIK				TV-15	PARADIŽ POJEM IZ FIZIKE
SPONA				PESTNER	UPANJE M. IME
HRVAŠKO MESTO					VOTLA MERA
ADLATUS					LADO POHAR KRAJ PRI LITLIJI
AMERIŠKO M. IME			OKOLJE LUČAJ		
MUSLIM. VERSKI POGLAVAR				TRAVNIK GR. ČRKA	
STOPNJA ČRK					SORODNIK
ANA KARIČ		TRENJE			VEK

**KOMUNALNO PODJETJE
GROSUPLJE**

Taborska 3.
61290 GROSUPLJE
telefon 771-037

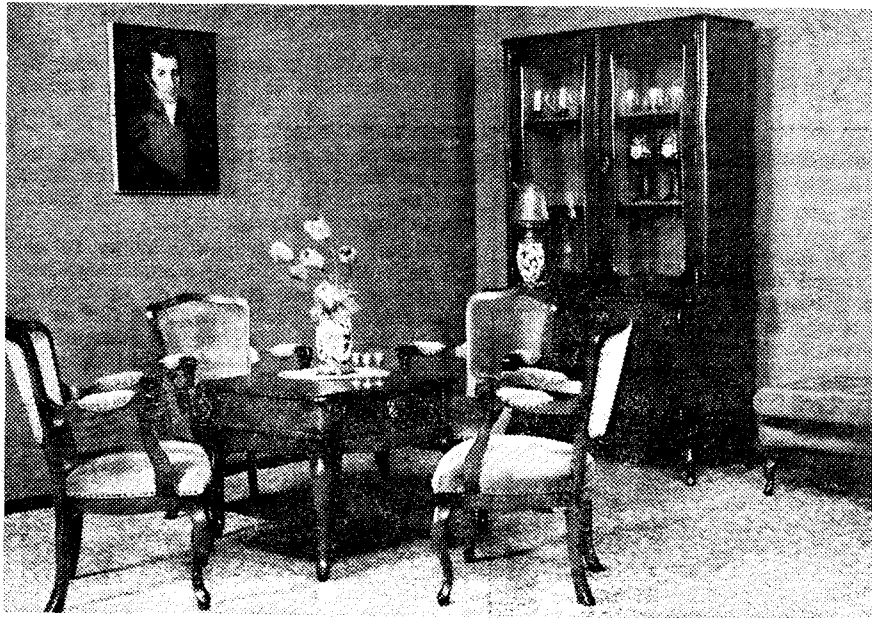

novo les
lesni kombinat
novo mesto

Cenjene potrošnike seznanjamo in
priporočamo bogat asortiman naših
proizvodov:

- stilno pohištvo za opremo vseh
stanovanjskih prostorov,
- moderno pohištvo
- velik izbor gugalnikov
- vezane plošče
- rezan les
- elementi iz plastificirane iverice
- acrylno steklo in acrylni proizvodi

Obiščite nas v naši trgovini v Straži

termi domžale

LIUBLJANSKA CESTA 18 ☎ (061) 72 502, 72 491, 72 374, 72 249 ☐ TERM. POSTA 61230 DOMŽALE

OBRAT IHAN:

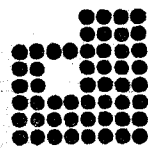
premazi, eksotermna sredstva, izolacijska sredstva,
talila, likopodij, »diamant« kiti, mletje nekovin.

OBRAT PESKOKOPI:

kremenčev pesek — prirodni, prani in sušeni,
oplaščeni, filter, ognjenovzdržna masa.

SLOVIN

DELO

CASOPISNO
IN GRAFIČNO
PODJETJE, LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knji-
ge, publikacije, razglednice,
prospekte in reklamne tisko-
vine.

Izdeluje enobarvne in več-
barvne klišee v najmoderne-
jši tehniki.

V sklopu podjetja je special-
izirani obrat za večbarvni tisk,
lakirnica in plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski
dnevnik »DELO«,
TELEKS, štirinajstdnevnik
NAŠI RAZGLEDI, revijo
AVTO, revijo STOP, revijo
JANA, ZABAVNIK.

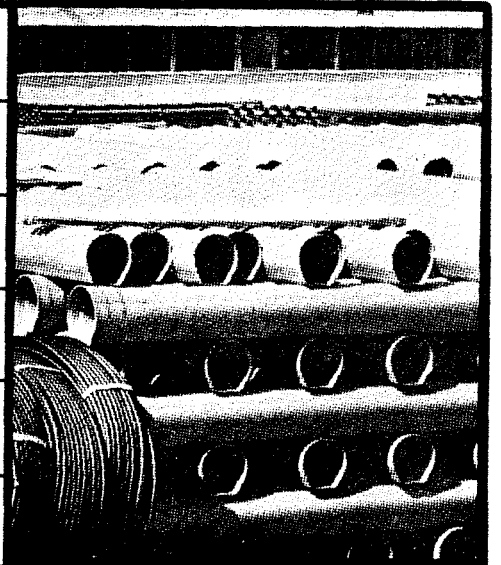
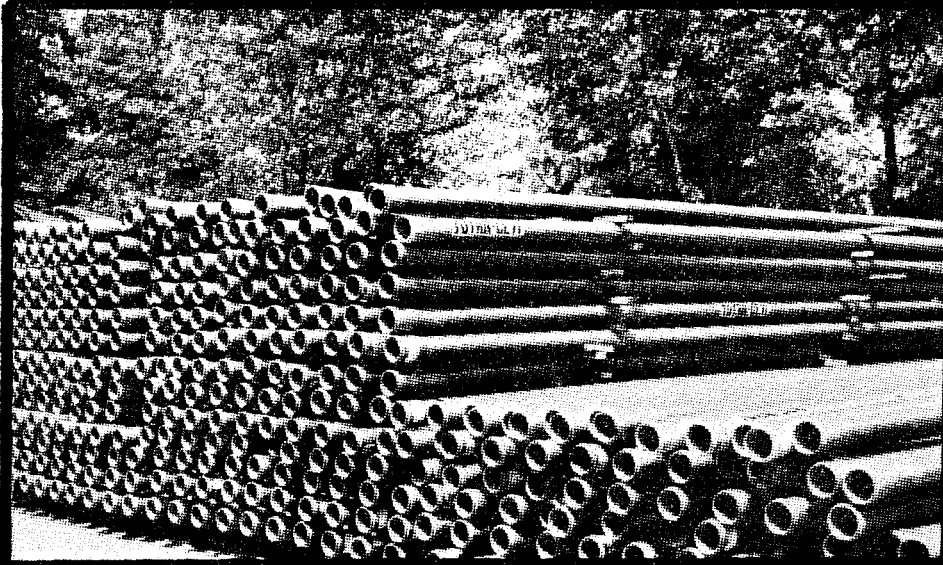
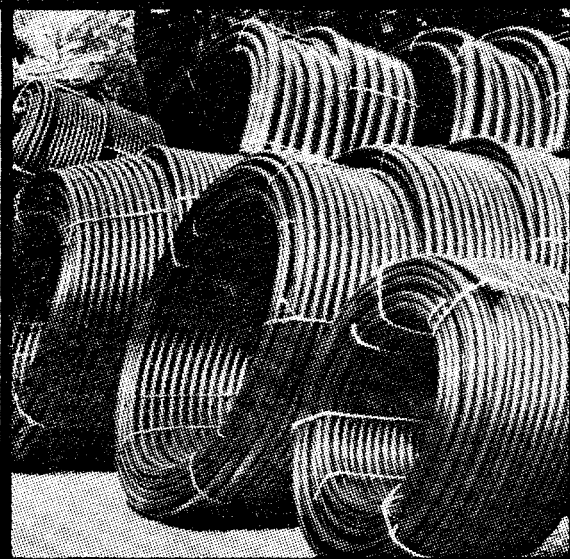
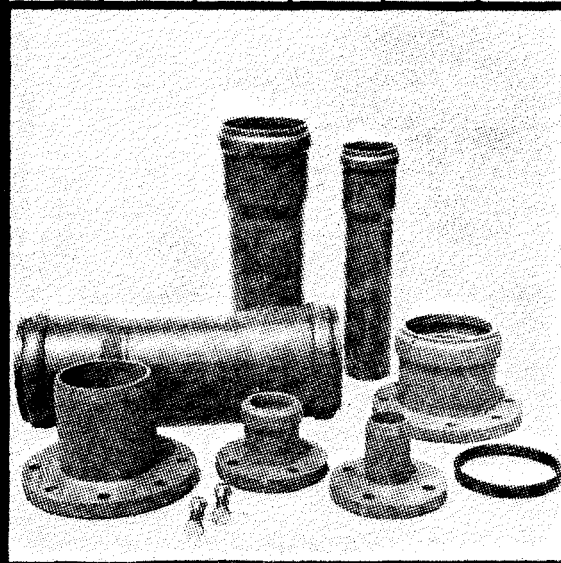
NAGRADNA KRIŽANKA št. 155

TOTRA

Razpis nagradne križanke

TOTRA, tovarna pozamenterije in izdelkov iz plastičnih mas se ponovno predstavlja z nagradno križanko. Rešitve nam pošljite najkasneje do 1. septembra 1977. Za to križanko smo pripravili dve knjižni nagradi — »KOMANDANT STANE«. To najnovejšo izdajo lahko tudi naročite pri Založbi Borec v Ljubljani, Miklošičeva 28/I.

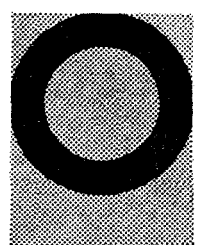
UREDNIŠTVO IN UPRAVA

[illegible]

Nagradni kupon štev. 155.

Ime in priimek:

Točen nasov stanovanja:

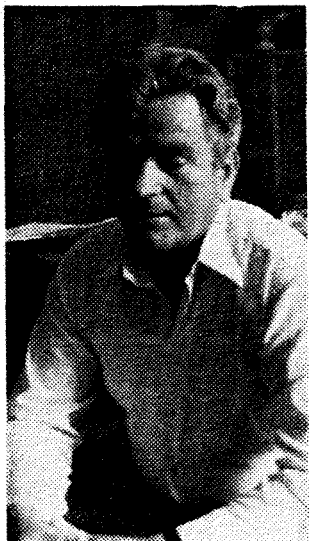
totra.

V kolikšni meri smo lahko zadovoljni z našo odgovornostjo pred družbo in samim seboj, kadar gre za tako resna vprašanja kot je Zakon o ljudski obrambi in civilna zaščita v njegovem sedmem poglavju? O tem, v teh vročih poletnih mesecih, prav gotovo ne razmišljamo. Tudi sicer je precej ljudi, ki bi želeli to temo prepustiti tistim, ki so zadolženi za ta in podobna vprašanja. V trditev, da smo »tisti« mi vsi, se že ne spuščajo.

Pred tedni je zagorelo na ostrejšu enega izmed naših otroških vrtcev. Tisti,

Kje tičita naša osebna in družbena odgovornost

OB PRAVICI NE POZABIMO NA DOLŽNOST

Branko Poljanšek: »Bilo je potrebno precej prizadevanj...«

ki so med prvimi opazili dim, so z zanimanjem s hišnih balkonov sledili dogodkom. Precej jih je bilo, ki so pripeljali svojo radovednost prav do neposredne bližine gorečega vrtca. Vzgojiteljice so tekle sem in tja, nosile po dva otroka in se preriivale skozi špalir firbcev. Telefonirati ni bilo mogoče, ker je bila pisarna, v kateri je telefon, zaklenjena. Nekdo se je prerinil skozi špalir »odgovornih« občanov. Lotil se je organizacije reševanja in preprečevanja nadaljnjega požara.

Naša odgovornost, naša zavest, naša pripravljenost je takrat krepko padla na izpitu...! Se lahko kaj takega primeri tudi v vaši krajevni skupnosti, v vaši občini?

★

● V mestu so stene preveč debele

V Kamniku smo se pogovarjali z Brankom Poljanškom, načelnikom za narodno obrambo pri Skupščini občine Kamnik. Prvi vtis, ki smo ga dobili je bil, da so se po izidu novega zakona o ljudski obrambi prenekatere zadeve s tem v zvezi izboljšale. Prebivalci krajevnih skupnosti so se začeli aktivno vključevati v prizadevanja za popolno uresničitev koncepta o splošnem ljudskem odporu. Pred letom 1967 so imeli organizirane odbore za ljudsko obrambo v sedmih krajevnih skupnostih. Po izidu novega zakona pa se je to število povečalo na enainvajset. V odborih za SLO in njihovih komisijah, v štabih za teritorialno obrambo in narodno zaščito je zavel noveter. V vsej občini ni niti ene krajevnih skupnosti, kjer ne bi bila organizirana narodna zaščita. Slabše je organizirana narodna

zaščita v gospodarskih organizacijah; skoraj polovica teh ni uresničila svoje naloge.

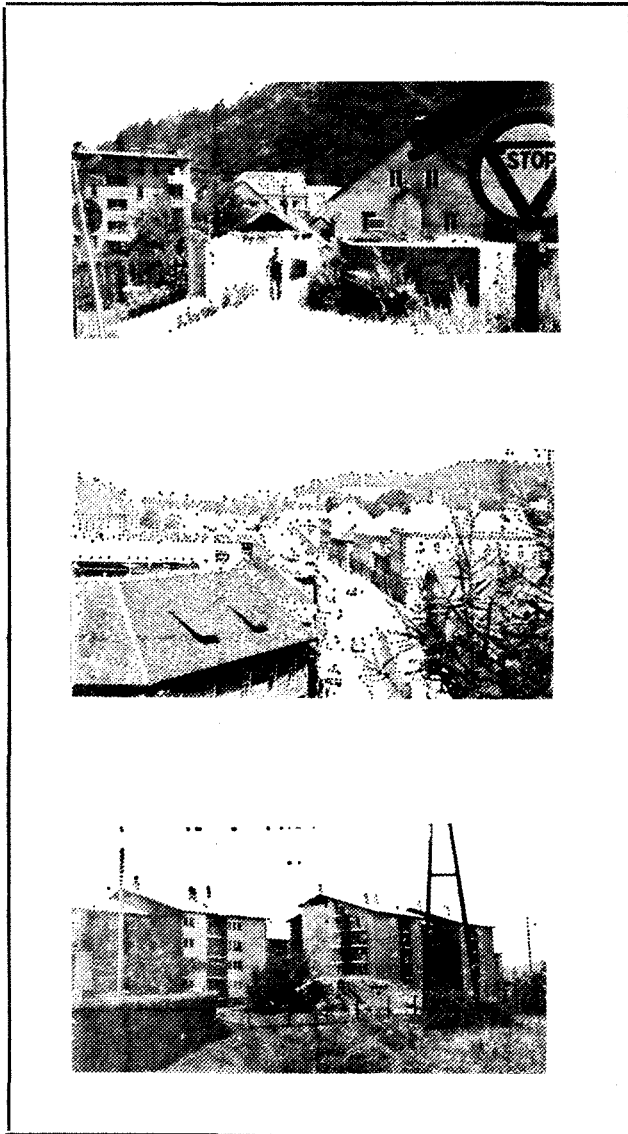
V Kamniku so nam povedali, da si prizadevajo vključiti v odbore za ljudsko obrambo predvsem mlajše ljudi, katerih mentorji so v veliki meri nekdanji udeleženci NOB. Svojo usposobljenost preverjajo na vajah (zadnja je bila aprila letos!), ki so že dokazale, da so občani osvojili koncept splošnega ljudskega odpora. V prvo vajo so bile vključene krajevnih skupnosti Godič, Kamniška Bistrica in Črna. Sodelovalo je približno 350 ljudi. Omenjena vaja, ki je bila pred tremi leti, je dokazala, da je potrebno s takim načinom dela nadaljevati.

Letošnja vaja je trajala dva dni. Poleg občinskih resornih organov in občinskega štaba za civilno zaščito, so bile vključene krajevnih skupnosti Kamnik, Komenda, Duplica, Srednja vas, Kamniška Bistrica in Tuhinj. Na vaji je sodelovalo tudi večje število članov ZRVS, predvsem nekdanjih udeležencev NOB, ki so beležili potek vaje. Med kasnejšo analizo so bile ugotovljene tudi nekatere nepravilnosti, ki jih bo potrebno v prihodnje odpraviti. Poudarjeno pa je bilo, da bi morali s to obliko preverjanja naše pripravljenosti nadaljevati v vseh krajevnih skupnostih in seveda tudi v delovnih organizacijah.

Odbori za ljudsko obrambo v krajevnih skupnostih so samostojno organizirali več vaj z enotami civilne zaštite. Za nerazporejene občane pa potekajo v kamniški občini že več let predavanja o civilni zaščiti. Bilo je potrebno precej prizadevanj, da so se ljudje na to obliko usposabljanja za po-

sebne primere navadili. Žal je bilo treba nekaj posameznikov celo kaznovati. Zanimivo, da je še najtežje pripraviti k predavanjem prebivalce mesta, čeprav je znano, da bi v posebnih primerih pretela prav njim večja nevarnost kot obrobim predelom. Gre torej za njihovo manjšo odgovornost in tudi manjšo zavest. V Kamni-

ku je več članov ZRVS in udeležencev NOB kot v ostalih krajevnih skupnostih, ki sodijo v to občino in vendar prav tu najmanj čutijo potrebe po tovrstnem izobraževanju. Kaj bi se ne moglo tudi v Kamniku primeriti, da bi zagorelo to ali onoplošje, da bi ljudje sledili dogodkom s svojih oken in balkonov...?

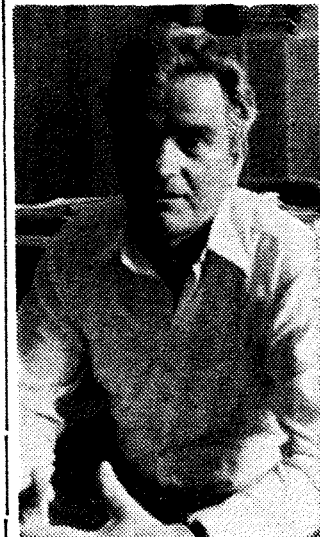
● Kam v zaklonišča, če...

Mesto Kamnik se hitro širi, toda nekatera nova naselja (recimo Bakovnik!) niso organizirana v smislu zakona o ljudski obrambi in družbeni samozaščiti. V posameznih stavbah ni potrebnih zaklonišč in ni skupnega zaklonišča za celotno naselje. V stanovanjskih blokih ni z zakonom določenega orodja za primer elementarne nesreče, vojne, ni navodil, kako ukrepati v primeru zračnega napada, požara...

»... Mi imamo že drugo leto občinski odlok o obvezni gradnji zaklonišč,« je poudaril Branko Poljanšek. »V krajevnih skupnostih so določeni tisti, ki morajo graditi v novih gradnjah zaklonišča. Žal pa ugotavljamo, da gradbeni podjetji Graditelj in Projekt tega odloka ne izpolnjujeta. V načrtih, ki nam jih izročijo pred začetkom gradnje, so vršana zaklonišča, ob vselitvi pa ugotovimo, da jih sploh ni ali pa niso zgrajena v skladu z načrti. Sedaj smo v dogovoru z oddelkom za gospodarstvo, da bo nekdo iz upravnega organa, ki dela na tem področju, pri vselitvi, oziroma izdaji vselitvenega dovoljenja ugotovil, če je gradnja v skladu z odlokom o obvezni gradnji zaklonišč in načrti iz zakona o družbeni samozaščiti. Pripravlja se tudi program gradnje skupnih zaklonišč na območjih, kjer le-teh ni. V Kamniku imamo dve zaklonišči (pod Starim gradom in Malim gradom!), ki so jih začeli graditi med drugo svetovno vojno in jih bo seveda potrebno krepko obnoviti. Za naselje Bakovnik je GP Graditelj pred leti predložil dokumentacijo iz katere je razvidno, da bo tam zgradil posebno zaklonišče, a tega ni izpolnil. Mislim, da bo v vsakem primeru

podjetje to moralo storiti. Ob tem naj še poudarim naše stališče, da naj ne bodo grajena zaklonišča za več kot sto ljudi.«

Tovariš Poljanšek nam je na naše vprašanje odgovoril, da so v kamniški občini že pred leti razdelili obvestila in navodila za primer potresov, požarov, zračnih napadov... da pa vsi odgovorni v stanovanjskih stavbah teh obvestil niso izobesili na vidna mesta ali pa jih sploh niso dali na »svetlo«. Obvestila je objavilo tudi glasilo »Kamniški občan«. In ob tem naj spet dodamo ugotovitev, da je v zvezi s temi nalogami več di-

»Nekateri kljub vsemu ne izpolnjujejo svojih dolžnosti!«

scipline v krajevnih skupnostih izven mesta Kamnik. Tudi Stanovanjsko podjetje Kamnik ima skromno mero odgovornosti, kadar gre za omenjena vprašanja. Pred leti so le kupili najpotrebnejša orodja za reševanje, ki bi moralo biti v slehernem stopnišču stanovanjskega bloka. Toda temu ni tako! Pri vsakem stopnišču, če gre za večji stanovanjski blok, bi moral biti vodni hidrant, ki bi ga seveda prebivalci morali znati uporabljati. Na priložnem mestu bi morale biti omarice prve pomoči in...

Na vprašanje, kaj storiti, če občan ne izpolnjuje z zakonom določene dolžnosti, znamo odgovoriti. Toda, kaj storiti, če takšnih dolžnosti ne izpolnjuje delovna organizacija?

»... Od kar potekajo pri nas predavanja o obrambi in družbeni samozaščiti in od kar delajo odbori za SLO in njihove komisije, se je odgovornost občanov do teh vprašanj okrepila. Ljudje se začenejo zavedati, da vprašanje naše zaštite ni samo dolžnost milice in drugih upravnih služb, pač pa da je to dolžnost slehernega posameznika. Niso redki primeri, ko občani obvestijo odgovorne o sumljivih osebah ali zadevah v občini, ko se zoperstavljajo psihološki diverziji. Kamnik ima 25.000 prebivalcev in med njimi jih 1500 aktivno dela na področju SLO in družbene samozaštite. Vse to pa je še vedno premalo. Med najstarejšimi in mlajšimi občani, tudi med člani ZRVS, se kaže potreba po krepkejši idejno-politični vzgoji. Sklicevanje na pomanjkanje denarja je lahko včasih tudi samo jalo-vo izmikanje osebni in družbeni odgovornosti.

SILVO TERŠEK

Ljudska obramba v Socialistični republiki Sloveniji — kot sestavni del sistema ljudske obrambe v Socialistični federativni republiki Jugoslaviji — temelji na:

— pravici in dolžnosti vseh delovnih ljudi in občanov, da se usposablja in organizirajo za obrambo države, da se bojujejo za ohranitev svobode in samoupravnih pravic, za obrambo in varovanje suverenosti, nedovisnosti in ozemeljske neokrnjenosti in da so v primeru napada na državo organizatorji in pobudniki oboroženega boja in drugih oblik odpora;

— pravici in dolžnosti vseh temeljnih organizacij združenega dela in drugih samoupravnih organizacij in skupnosti, da se pripravljajo, organizirajo in usposabljaajo za delo v vojnih razmerah in za boj proti napadalcu ter da organizirajo

in mobilizirajo vse svoje človeške in materialne sile za obrambo države ter za obrambo in varovanje delovnih ljudi in občanov ter materialnih dobrin;

— pravici in dolžnosti vsake družbenopolitične skupnosti, da ureja in organizira splošno ljudsko obrambo ter ustvarja vse potrebne materialne in druge pogoje za nenehno krepitev obrambne moči države in za uspešno upiranje napadalca, ob vojni nevarnosti in ob napadu na državo, ob naravnih in drugih hudih nesrečah ter v drugih izrednih razmerah pa, da neposredno vodi splošni ljudski odpor oziroma organizira in vodi potrebne akcije delovnih ljudi in občanov in njihovih samoupravnih organizacij in skupnosti za odpravljanje nevarnosti ter za reševanje in preprečevanje širjenja posledic naravnih in drugih hudih nesreč oziroma drugih izrednih razmer.

Ivan Bernot – Živko

Pred kratkim smo se globoko prizadejali poslovlili od Ivana Bernota-Živka, komuniste in povojnega družbenopolitičnega delavca, ki nas je zapustil veliko prezgodaj.

Od komuniste zahtevamo, da je predvsem dober in iskren tovariš. Takšen je bil naš Živko in zato smo bili nanj tako zelo navezani. Če se je zgodila komu krivica, se je bil Živko upal zavzeti za prizadevanja. V tem pogledu mu je bil vzornik dr. Jože Potrč. Pošten in pravičen je bil Živko vedno in do vseh, čeprav nismo bili vedno pravični do njega.

Rodil se je 20. oktobra 1914 v Ljubljani v učiteljski družini. Ze zelo zgodaj je začel brati dela Ivana Cankarja. Segal je tudi po delih drugih slovenskih avtorjev. V prevodu pa je dobil kmalu v roke »Komunistični manifest«. Sop teh knjižic je našel v knjižnici svojega strica Zvonimirja, ki ga je večkrat obiskal. Če me spomin ne vara, sva se pri njem nekoč tudi srečala. Včasih sem si pri tem znanu, levem socialistu, tudi jaz izposodil kakšno knjigo, pa tudi Tone Čufar in drugi komunisti so zahajali k njemu.

Živko vsebine »Komunističnega manifesta«, pa tudi Cankarjevih del v celoti, kot sam pravi v življenjepisu, ni mogel dojeti, vendar se je začel čustveno imeti za privrženca marksističnega delavskega gibanja. Ker je bil mladostno živ in neugnan, se je seveda še naprej rad družil s tovarišji, ki jo je zanimal le nogomet, šah, ne pa politika.

Toda že v višji gimnaziji je bral tudi literaturo, ki jo je prinašala domov sestra Vida. O prebranem je z njo rad razpravljala. V tem času je policija že postala pozorna nanj. Leta 1934 je bil nekaj dni v preiskovalnem zaporu. Leta 1939 pa je bil zaradi skrivanja ilegalca obsojen sicer na denarno kazen, ki bi bila spreminjena v zapor, če je ne bi plačal.

Najprej je eno leto študiral agronomijo v Pragi, pozneje pa v Zagrebu, kjer je bil član in odbornik levičarskega akademskega društva Triglav in je obiskoval krožek, ki ga je vodil Pavle Zavcer.

Ob napadu Nemčije na Jugoslavijo je odšel med prostovoljce.

V partizanih je bil junija 1942 sprejet v partijo, njen kandidat pa je bil že od aprila 1942. Zanimivo je, da je v zvezi komunistične mladine delal aktivno že prej, ne da bi ga obvestili, da so ga že precej časa vodili v evidenci kot člana.

Poleg pomembnih partijskih funkcij je dobival tudi odgovorne vojaške dolžnosti, tako je postal tudi politični komisar bataljona in namestnik političnega komisarja oficirske šole pri Glavnem štabu Slovenije, nazadnje pa politkomisar s činom podpolkovnika.

Po osvoboditvi je bil pomočnik kmetijskih ministrov Janeza Hribarja in Jožeta Levstika. Obema je bil hvaležen za njuno tovarštvo, ki sta mu ga izkazovala, in ki ga je tudi vračal, kot izhaja iz njegovega življenjepisa.

Polnih pet let, in sicer od leta 1958 do leta 1963, sva sodelovala v komisiji za določanje avtentičnosti zakonskih besedil v slovenščini v Zvezni ljudski skupščini. To komisijo sem vodil kot predsednik, Zima Vrščaj je bil moj namestnik, Živko tajnik. Naše razprave na sejah komisije so bile večkrat dolge zaradi tega, ker smo mimo dnevnega reda razpravljali tudi o perečih problemih našega vsakdanjega političnega življenja. Živko je vselej izpovedoval globok humanizem, ki sta ga že v mladih letih v njem oblikovala Cankarjev »Hlapec Jernej« in Marxov »Komunistični manifest«, v poznejši dobi pa tudi dr. Potrčevi spisi o socialistični etiki in morali. Njegove opredelitve v narodnem vprašanju so temeljile na Speransovem »Razvoju slovenskega nacionalnega vprašanja«, ki je prišel Živku v roke ob pravnem času, tik pred drugo svetovno vojno. To je bila knjiga, ki je bila bolj utrdila njegovo vero v boljšo bodočnost slovenskega ljudstva.

IVAN KREFT

Borcem

*Nepozabni, ki ste se borili,
da svobodna nam je očetnjava,
za bodočnost našo kri prelili:
hvala vam in večna slava,
večna slava!*

*Mladi smo in šibke so nam roke,
plamen vaš pa naša srca greje,
da pogumno, zvesti domovini,
čuvamo kot vi vse naše meje,
naše meje!*

Franc Borštnar

Združenje borcev NOV in VI Kisovec-Loka pri Zagorju je izgubilo svojega člana Franca Borštnarja, starega komaj 63 let. V NOV se je aktivno vključil leta 1944. Na Dolenjskem so ga Nemci ujeli in odpeljali v taborišče. Po vrnitvi iz taborišča se je vključil v 4. brigado KNOJ. Odlikovan je bil z medaljo zasluge za narod.

Franc Rigler

Sredi decembra lani so v Celju pokopali Franca Riglerja, ki se je rodil v Bregu pri Ribnici. Po pokopu je bil čevljar. Leta 1942 je odšel med partizane. Po vojni je delal kot delavec organov za notranje zadeve v Celju. Deloval je tudi pri občinski gasilski zvezi in v družbenopolitičnih organizacijah.

Angela Pugelj

Angela Pugelj je umrla julija letos, stara sedemdeset let. Na zadnji poti so jo spremili številni občani Ribnice. Med partizane je stopila leta 1942, skupaj z možem. Bila je bolničarka v Krmskem odredu. Kasneje je bila dodeljena Serčerjevi brigadi, nato komandi mesta Ribnica in nazadnje v belokranjski bataljon, kjer je dočakala osvoboditev.

Ivan Ložar

Ivan Ložar, ki se je rodil v Ribnici, je bil pokopan 4. julija letos, ko je bilo za njim 76 let. Ze leta 1941 je bil aktivist OF v Gorenji vasi. Grozote nacizma je preživljal v Dachau, od koder se je vrnil julija 1945. Ves čas po vojni je bil aktiven član naše samoupravne socialistične družbe.

Albert Zorn

Na pokopališču v Prvačini so se svojci, partizanski tovariši in znanci za vedno poslovili od Alberta Zorna. Umrl je v 63. letu starosti. Leta 1943 se je priključil Kosovelovi brigadi, nato pa je bil vezist na vojnem področju v Renčah. Prejel je tri odlikovanja. Vse do upokojitve je služboval pri PTT Nova Gorica.

Anton Ščuka

V Postojni so se maja letos za vedno poslovili od Antona Ščuke, ki se je rodil leta 1907 v Dutovljah na Krasu. Za OF in NOV je začel delati v začetku leta 1942. Ob kapitulaciji Italije se je vključil kot orožar v štab južnoprimorskega odreda, kjer je ostal do konca vojne. Bil je ranjen in je prejel dve odlikovanji.

Jože Kamnikar

Na pokopališču v Grosupljem smo se marca letos poslovili od borca Jožeta Kamnikarja, ki je bil

rojen leta 1915 v Stučni na Dolenjskem. Med partizane je stopil po kapitulaciji Italije. Bil je borec 12. brigade. Bil je težko ranjen. Po osvoboditvi se je zaposlil na železnici.

Marija Kenda-Brdarce

Devetnajstega aprila letos smo se na pokopališču v Zireh poslovili od tovarišice Marije Kenda — Brdarce, ki je bila stara osemdeset let. Pokojna Marija je živela v vasi Breznica. Ze leta 1942 je začela sodelovati z narodnoosvobodilnim gibanjem; bila je kurirka in obveščevalka. Postala je tudi članica vaškega odbora AFŽ in odbora Osvobodilne fronte. Odlikovana je bila z odlikovanjem za hrabrost in za zasluge za narod.

Franc Mrak-Jurij

Na pokopališču Dobračeva pri Zireh so se v začetku letošnjega maja zadnjikrat poslovili od tovariša Franca Mraka — Jurija, ki je umrl v sedemdesetem letu starosti. Od začetka leta 1943 je bil sodelavec OI v Stari vasi. Pri eni od akcij je bil ujet in odpeljan v begunjske zapore in od tam v taborišče Podlublje. Bil je odlikovan z ordenem za hrabrost.

Julijana Žerjav

Po daljšem bolehanju je umrla maja letos v Kranjski gori Julijana Žerjav, ki se je rodila leta 1905. Aktivistka OF je bila od marca leta 1943. Oč junija 1944 pa do osvoboditve je bila zaprta v Begunjah. Pokopali so jo v Kranjski gori.

Matija Dominko

Matija Dominko se je rodil leta 1922 v Dolenjski Bistrici pri Lendavi. Med NOB se je boril od leta 1944 v Rdeči armadi. Umrl je konec maja letos. Pokopali so ga v Kranjski gori.

Edvard Knap

V Cerknici so z vsemi častmi pokopali Edvarda Knapa, ki se je rodil leta 1903 in je umrl star 75 let. Med vojno se je v njegovi hiši zbiralo vse, kar je potovalo ali je bilo poslano v pomoč prezimajočim prvim partizanom. Okupator mu za to ni ostal »dolžan«, saj je Edvard spoznal številna nemška taborišča.

Ana Ferme

V Rečici pri Laškem smo maja letos pokopali v 76. letu starosti Ano Ferme, ki je bila ves čas okupacije v visokem predelu Rečica zanesljiva pomoč partizanom. Med vojno je izgubila edino hčerko Ivančo, ki je v Žužemberku, pri reševanju ranjenega borca, izgubila svoje mlado življenje.

Jože Trbovc

Maja letos smo pokopali Jožeta Trbovca, ki je bil star 64 let. Med vojno so ga Nemci poslali v Dachau, od koder se je vrnil po svobodi. Pokopali smo ga na laškem pokopališču in ga bomo ohranili v trajnem spominu.

Ivan Turk

Proti koncu letošnjega maja so se v Belih vodah pri Šostanju za vedno poslovili od Ivana Turka, ki se je rodil leta 1898 v Bezulaku pri Cerknici. Pokojni je bil borec — prostovoljec za severno mejo v letih 1918—1919 in aktivist med NOB. Med krajanji je bil zelo priljubljen. Prejel je več odlikovanj.

Rudi Prezelj

Junija letos so se v Celju za vedno poslovili od Rudija Prezljja, ki je imel 71 let. Rodil se je na Primorskem. Leta 1942 je začel delati kot aktivist. Italijani so ga aretirali, Nemci pa so ga kasneje odpeljali v taborišče Mauthausen. Bil je trkrat odlikovan.

Ivan Jug

Februarja letos so se na volčanskem pokopališču za vedno poslovili od Ivana Juga — Počivavnika. Rodil se je leta 1903 v Ušniku pri Čiglnju. Za NOB je začel delati leta 1942. Februarja leta 1943 je bil odpeljan na prisilno delo v južno Italijo. Kasneje se je s četrto prekomorsko brigado bojeval do končne zmage. Bil je večkrat odlikovan.

Jožefa Zajc-Pepa

V začetku junija letos so se na pokopališču Dobračeva pri Zireh za vedno poslovili od Jožefe Zajc — Pepe, ki je dopolnila 73 let. V delo za NOF se je vključila zelo zgodaj; najprej kot zanesljiva pomočnica svojega moža — aktivista. Po smrti mladoletnega sina — borca je bila njena pomoč za NOB še večja. Bila je odlikovana.

Marjan Keber

Maja letos smo se na sežanskem pokopališču za vedno poslovili od Marjana Kebrja, ki se je rodil leta 1900 v Trstu. V obdobju italijanskega fašizma je bil večkrat zaprt in leta 1942 interniran v Lugagnano. Leta 1943 se je vključil v Pivško četo, kasneje v Gubčevo brigado. Leta 1944 se je vrnil na Primorsko. Prejel je več odlikovanj.

Franc Jenko

Sredi letošnjega maja smo se na pokopališču v Kranju za vedno poslovili od Franca Jenka, ki se je rodil pred 65 leti v Trbovljah. Za vojne in povojne zasluge je prejel štiri odlikovanja. Kot sindikalni funkcionar in pravi komunist, se je vsa povojna leta, dokler mu kruta bolezen ni preprečila aktivno delo, boril za pravice delovnega človeka.

Ivan Lipičnik

V Smartnem v Rožni dolini so pokopali marca letos Ivana Lipičnika, člana ZB Ostrožno — Lopata pri Celju. Ivan je preživel težko obdobje v pregnanstvu v Karlovcu in med hrvaškimi partizani.

Jože Perovec

Po daljši bolezni je umrl Jože Perovec, član ZB NOV Družmirje — Gaberke. Rodil se je leta 1917. Od pokojnika smo se poslovili na pokopališču v Podkrajju pri Velenju. Jože je bil aktivist NOG in borec brigade Toneta Tomšiča. Bil je odlikovan s številnimi odlikovanji, ki jih je ob slovesnostih ponosno nosil na prsih.

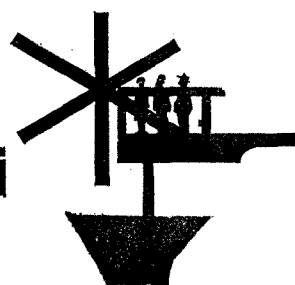
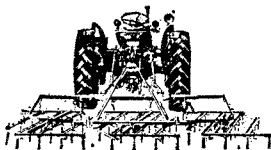
Dr. Nikola Krstič

Sredi junija letos smo se poslovili od dr. Nikola Krstiča, zdravnika v zdravstveni ambulanti v Starem trgu pri Ložu. Star je bil 60 let. Za OF je začel delati leta 1941. Bil je preganjan in obsojen. Iz ječe je prišel septembra 1944, ko je stopil v partizansko vojsko. Bil je upravnik vojaških ambulant v aKrilovčah, Sremski Mitrovici in Dja-kovici. Leta 1946 je bil premeščen v Slovenijo.

15. Mednarodni

kmetijsko živilski
sejem '77

20. do 28.
avgust
GORNJA
RADGONA

Turkovi iz Spodnjih Gorč

»Moja ulica nosi njeno ime« je naslov sestavka o Bosiljki Rakić, mladi Sušacanki, ki je junaško padla le nekaj dni pred koncem vojne. Objavili ste ga v številki 31, z dne 11. avgusta.

Z Bosiljko Rakić sem nekaj let hodila v šolo in se je zelo dobro spominjam. Sem namreč doma iz Sušaka, a sem že vrsto let poročena v Vipavi. Gimnazijska stavba na Sušaku se lepo dviga nad mestom sredi parka s starimi hrasti. To stavbo smo videli tudi v nadaljevanju »Kapeljski kresovi«. Dijaki, objestni, kot smo bili, smo ji zaradi njene rumene barve dali ime »žuta ludnica«.

Vse, kar je o Bosiljki napisanega v omenjenem članku, je res. Bila je vedno med boljšimi učenkami. Gimnaziji — moška in ženska — sta bili namreč v isti stavbi, a ločeni. Ženska gimnazija je bila v najvišjem nadstropju, pod njo moška, v pritličju pa trgovska akademija. Vsaka od teh šol je imela posebno upravo.

Ko so Sušak 1941. leta zasedli tujci, so osnovnošolci imeli ves pouk v italijanščini (razen ročnega dela, risanja, telovadbe, rednih ur srbohrvaščine in verouka). V gimnaziji pa sprememb ni bilo mogoče hitro vpeljati. Pouk smo imeli v srbohrvaščini, vsak dan eno uro pa so poučevali italijanski jezik. Tudi pouk tujega jezika (latinski, nemški) je bil v italijanščini. Profesor, ki je poučeval italijanščino, je bil v vsakem razredu obvezno tudi razredničar. Vsi tisti učitelji so povečini prišli iz Italije, le redki so bili z Reke ali iz Istre.

Mi smo imeli srečo z našo učiteljico italijanščine. Doma je bila z Reke. Po rodu je bila ali Italijanka ali Furlanka, sicer članica fašistične organizacije, a posebno »zagrizena« ni bila. O fašistični ideologiji je predavala kar je bilo mogoče malo.

Učiteljica zgodovine, po rodu iz Srbije, nam je nekoč svetovala: »Dekleta, le učite se sovražnikovega jezika, sicer se ne boste mogle boriti proti njemu!« Zato tudi s poukom italijanščine in latinščine ni bilo v našem razredu kakih posebnih sitnosti. Nekoč nam je učiteljica dala nalogo, naj v latinščini opišemo katerokoli ptico. Bosiljka je napisala zelo lepo nalogo o vrani. Iz le nekaj latinskih besed, ki smo jih znale, je naredila res imeniten sestavek. Spominjam se stavka: »Pauper corve! Liberi nida tua destruunt!« Ta naloga je bila vsem zelo všeč, četudi je bila žalostna.

V začetku 1943. leta, ne spominjam se točno kdaj, je prišla naša italijanska razredničarka, Bruna Iskra, nekam vznemirjena v šolo. Dejala nam je, da bo k njeni naslednji uri prišel v razred šolski nadzornik. Ni upala zahtevati od nas, da bi fašistično pozdravljale, ker je najbrž vedela, da njenega

Še enkrat o Bosiljki Rakić

ukaza ne bi ubogale. Začela je mencati: »Pridna dekleta v Rimu, če pride kdo v razred, vstanejo in pozdravijo na ukaz učitelja z dvignjeno roko...« Me smo molčale. Še nekajkrat je ponovila, da pridna dekleta v Rimu pozdravljajo tako, vendar nam je dala razumeti, da tega izrečno od nas ne zahteva.

Medtem je prišel v spremstvu direktorja v razred nadzornik. Vstale smo, kot je bilo v navadi. Ko pa je Bruna ukazala »Saluto!«, sta se le dve dekleti ustrašili in dvignili roko. Ostale pa smo le mirno stale, ne da bi se ganile. »Seditevi!« je mirno dejal nadzornik. Ne spominjam se več, kaj nas je izpraševal, a posebno dolg ni bil. Opazila sem pa, da je Bosiljko ravnanje obeh boječih deklet tako užalilo, da je potihoma jokala. Nadzornik je odšel, Bosiljka pa je izbruhnila v glasen jok. Razredničarka se je delala da nič ne vidi in nadaljevala s poukom, ne oziraje se na to, da je Bosiljka med ihtenjem oštevala obe bojazljivki. Blizal se je konec ure. Ena izmed učenek je začela, da bi potolažila Bosiljko, peti. Pesem je bila še iz stare Jugoslavije, rodoljubna. Pele smo sicer tiho, da nas v drugem razredu ni bilo slišati:

*»Pojmo pjesmu jedinstvu i snazi jugoslavenskoj,
neka čuju nebesa i vrazi bratskog srca poj,
da nam živi sloboda jugoslovenskog roda,
neka živi, neka živi Jugoslavija.«*

*Braće, Srbi, Slovenci, Hrvati, pojmo rodu svom,
Jugoslavija jedna nam mati, jedan mili dom,
dižimo ponosno čelo, pojmo hrabro i smjelo
neka živi, neka živi Jugoslavija!«*

Razredničarka je vzela redovalnico in odšla iz razreda, ker je medtem že pozvonilo. Zaradi tega dogodka nismo bile klicane na odgovornost. Najbrž ni nikomur povedala, kaj se je zgodilo. Bosiljka je kmalu potem odšla med partizane. Razredničarko so tudi premestili, ne vem kam. Prišel nas je učiti neki Italijan iz južne Italije, po imenu Giuseppe D'Oro — mi smo mu seveda zrekle »Zlatni Josip«. Bil je mrk in dolgočasen človek. Poučevati sploh ni znal, in se ni brigal prav za nič. Kaj kmalu je odšel in naša prejšnja razredničarka se je vrnila. Konec šolskega leta je pomenil za nas tudi konec italijanske šole.

Pa še nekaj besed o Bosiljki. Njen oče je bil potapljač in kot tak je imel v pristanišču mnogo dela. Tudi po službi je zelo rad pomagal pri gradnji pod morskno gladino. Zdi se mi, da je tudi Bosiljkina starejša sestra študirala in da je tudi bila med boljšimi učenci.

O Bosiljkini smrti pa sem slišala: ko so se fašisti umikali z Reke, so vzeli s seboj tudi nekatere zapornike. Imeli so jih zaprte v neki stavbi med Opatijo in Iko ali Ičići. To stavbo so pogнали v zrak z zaporniki vred.

Dolgo smo Bosiljkine sošolke hodile kar s kolesi romat na ta kraj. Zdi se mi celo, da je bila tam skromna spominska plošča, a o tem nisem prepričana. Ruševin vrsto let niso odstranili, a ker so bile tik ob prometni cesti, mislim, da jih sedaj ni več tam.

Vse žrtve iz tiste stavbe so bile ob koncu 1945. leta pokopane na tršaškem pokopališču. Skoraj vse Bosiljkine součenke smo se udeležile pogreba. Kasneje so te mučence prenesli v lepo kostnico v tršaškem parku.

NADA KOSTANJEVIĆ, R. RUŽIĆ
VIPAVA ST. 67

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE
REVOLUCIONARNIH TRADICIJ
V OGLEDALU NAŠEGA ČASA

Bil sem pri znanecu Mirku. Upokojen ravnatelj osnovne šole. Pri občinski kulturni skupnosti je zadolžen za spomeniško varstvo. Veliko fotografira. Tudi spomenike.

Nato se pridruži upokojena predmetna učiteljica slovenskega jezika, Turkova Majda iz Spodnjih Gorč, poročena Cilensek. Beseda k besedi in že smo sredi vojne. Mirko pove, da je bil zaprt v Begunjah, Majda se je zaporu izmuznila, pri tem pa grenko pripomne.

— Naši pa so grdo stradali.

Gledamo Mirkove fotografije. Majda se zazre v spomenik. Mirko pripomne: »Čisto sem pozabil, kje sem to fotografiral.«

— Spomenik NOB v Braslovcah! pove Majda. Tudi imeni mojih dveh bratov sta vanj vklesani: Turk Vinko in Turk Franci. Ah, bili so težki časi...

Domenila sva se, da jo obiščem na domu. Ko pa sem prišel tisto jutro, je zavzdihnila: »Saj ne vem, kje in kako bi začela. Sestra Ivanka ima vse dogodke še bolj v spominu...«

Utišne, kakor da išče primerne besede. Tudi mož Karl prisede. In jo hrabri: »Povej, kakor je bilo. Resnice si pač ni treba izmišljati. Saj je v človeku, kakor bi se včeraj zgodilo.«

— Spodnje Gorče, Kamenče, Podvrh so vasi, ki so resnično veliko pretrpele. Vsa tri naselja so v neposredni bližini Dobrovelj. Kaj pa se je v dobroveljskih gozdovih dogajalo, je opisano v mnogih knjigah. In še bodo pisali. Spomini ne smejo zbledeti...

Naša, Turkova družina, je bila napredna. Imeli smo manjše posestvo. Oče je bil zidarski delovodja in tudi brat Vinko se je pri njem izučil zidarskega poklica. Starejši brat Tone je bil v Žalcu trgovski pomočnik, jaz sem študirala, Franci, Ivanka in mati so bili doma in so delali na posestvu. Bili smo pravzaprav srečna družina, ničesar nam ni manjkalo.

Nekaj let pred vojno sem postala učiteljica. Poučevala sem v različnih krajih. Bolj, ko se je približevalo štirideseto leto, bolj smo bili nekam nestrpnost. Nema lokrat se je slišalo:

— Hitler bo podjarmil ves svet!

V časopisih pa je pisalo, da je kraljeva vojska nepremagljiva! Res, nismo mogli verjeti, da smo tako rekoč čez noč dobili drugega gospodarja, norega Hitlerja.

Prve mesece ena sama napetost. Tone, ki je prihajal iz Žalca, je povedal, da Nemci zapirajo. Slišali smo, da izobražence in narodnjake množično selijo. Povsod žandarji, policija, vermaht. Potem zastrašujoče besede: tam policija,

gestapo. Kaj bodo storili z nami.

— Otroci, kakor sva z materjo učila: mi smo Slovenci! je često poudarjal oče.

Njegovih besed vsa okupacijska leta nismo pozabili. Začelo se je pri Toneu. Kot trgovski pomočnik v trgovini Krašovec je imel vezo s prvimi, ki so pobegnili v gozdove. Skrival je odnašal hrano in druge prepotrebne stvari. Ujeli so ga. Zaman je bil vsak izgovor. Moral je v Stari pisker. Grozili so mu z ustrelitvijo. In to na koncu enainštiridesetega. Samo dobra beseda vplivnih veljakov ga je rešila smrti. Bil je izpuščen s pogojem, da mora takoj v nemško vojsko. Ali pa uničijo vso Turkovo družino.

Odločitev je bila težka. Na začetku dvainštiridesetega je odšel na rusko fronto.

Veza pa je ostala. Prišla je Šlandrova Mica, Ribičič, Atena in drugi, ki jim ne vem imena. Pošta, hrana, obleka — vse to je po večerih odhajalo proti Dobroveljam.

V naših vaseh ni bilo izdajalcev. Prišli pa so od drugod. Vohljali so in izvohali. Nek braslovški žandar je posvaril očeta. Bil je Slovenec.

— Turk, slabo kaže, prenehajte ali pa bežite.

Mene je nemška oblast poslala v Dobovo za hrvaško mejo. Delala sem na pošti; očetove besede sem nosila globoko v srcu. Ker so me imeli za nezanesljivo, so me stalno premesčali. Hoteli so me poslati v Nemčijo. Bila sem že visoko noseča in uspelo mi je pobegniti domov. Doma pa, ah, kaj bi govorila.

Sklene roke, modre oči se rahlo orosijo.

— Zjutraj, 13. januarja 1944 so prišli. Štiri so strpali v marico: očeta, brata Vinka in Francija ter sestro Ivanka. Bolno mater so pustili, s štirimi pa v Stari pisker. Oba brata so grozno mučili. Franciju je bilo komaj štirinajst let. Dolžili so ju, da sta sodelovala pri požigih na nemških posestvih; ničesar ni sta priznala. Tudi očeta so trdo prijel, on pa jim je odgovarjal.

— Delam in služim vsakdanji kruh, za politiko se ne brigam.

Brata Vinka in še nekatere druge so odpeljali v Trbovlje in jih tam v neki grapi kot talce ustrelili; Vinko, 21 let star, prva žrtev Turkove družine iz Spodnjih Gorč.

O tem, da sta oče in mlajši brat Franci zaprta, smo s skrivno pošto obvestili Tonea. Šel je h komandantu in prosil za dopust. Zares je imel srečo, da so ga spustili na Spodnje Stajersko. V Celju pa je odšel takoj na gestapo. Povedal je, da je prišel naravnost iz ruske fronte in da morajo očeta, sina in

sestro takoj spustiti na svobodo.

Za sestro je bilo prepoznano: odpeljali so jo v koncentracijsko taborišče. Najprej v Ravensbrück in nato v bližino Berlina. Še danes jo spreletava srh, ko se spominja tistih težkih in ponižujočih dni, tednov in mesecev. V solzah zatruje.

— Da, bili smo le številke, ne ljudje...

Bratu Toneu je uspelo. Očeta in sina Francija so izpustili. Kazal je komaj štirinajstleten. Francček podpludbe, stiskal je pesti in si grizel ustnice.

— Ti prekleti hudiči! Priznal pa nisem, to pa ne!

Tone jo je z vso bojno opremo odrinil v dobroveljsko lesovje.

Franci je bil kot na trnju. Kar naprej je govoril: maščeval se bom, moram se maščevati! S prvo brigado, ko pride, grem. Govorili smo, mu dopovedovali, da je premlad, on pa nič. Hitro se mu je ponudila priložnost. Prišla je Zidanškova brigada, mislim, da je bilo septembra štirinštiridesetega, ko je prostovoljno postal partizan in z brigado odšel na Dolenjsko; to je bilo septembra, decembra pa je napolnil 15 let. V brigadi je bil najmlajši.

Vračali so se okoli božiča. Morali so priti v Zgoranje Savinjsko dolino. Zaradi velike hajke je del brigade krenil preko Savinjskih planin. Bil je visok sneg, ki jih je močno oviral. Morali so preko previsne skale. Zvezali so koce in se po njih spuščali na drugo stran. Ko se je spustilo zadnjih pet, med njimi je bil tudi brat Franci, se je udrl plaz in jih podsul; pod debelo snežno odejo je našlo smrt pet mladih partizanov.

Pozno pomladi petinštiridesetega je Herletov iz Solčave našel pet trupel, skopal je grob in jih zagrebel. Po vojni smo zvedeli za to hudo nesrečo. Povedal nam je Brinškov iz Žalca, ki je bil prav tako v Zidanškovi brigadi, vendar je srečno prečkal najtežavnejšo pot.

Oba smo po vojni prekopali: Vinka in Francija. Zdaj ležita na domačem, braslovškem pokopališču.

In tako smo končali. Vinko in Franci sta padla med vojno, po vojni sta umrla oče in mati, Tone je v službi v Ljubljani, jaz sem upokojena, doma je Ivanka z možem, upokojenim oficirjem ljudske milice.

Srečni smo, ko se snidemo na domačem dvorišču. Posedemo, govorimo in obujamo spomine, spomine na naše in na mnoge iz Podvrha, Kamenč in naših Spodnjih Gorč, ki jih že davno ni več. Življenja so dali zato, da bi živimo v svobodi in miru; v nas, v naših srcih pa je vklebana misel: VOJNE NIKOLI VEČ! DRAGO KUMER

Partizanske delavnice

Pionirji iz Osnovne šole Žužemberk smo obiskali ljudi, ki so delali v partizanskih delavnicah, se z njimi pogovarjali in njihove spomine tudi zapisali

Po končani nemški ofenzi leta 1943 so partizani proti koncu novembra zasedli vso gornjo krško dolino; tako je bilo v naši dolini leta 1944 več partizanskih delavnic, ki so delale za partizanske brigade:

● Krojaška delavnica na Dvoru

»Takoj po kapitulaciji Italije smo na Dvoru uredili v gradu krojaško delavnico, ki jo je vodil Drago Puc-Maks. Šivali smo partizanske kape — triglavke in partizanske obleke. Delali smo za Bazo 20!« Poleg tovariša Puca so v delavnici delali še: Slavko Grum, Tone Repar, Modic, Rajer, Mohorčič in Mančec iz Prapreč.

Po pripovedi Slavka Gruma zapisal:
MIHA MIRTIC, 7. b

● Čevljarška delavnica na Jami in v Žužemberku

Čevljarška delavnica je bila pri Šuštaršičevih na Jami. Vodil jo je tovariš Franc Šuštaršič, ki nam je povedal tole: »V delavnici je delalo dvanajst delavcev, večinoma domačinov, nekaj pa je bilo mo-

bilizirancev od drugod. Naredili smo več kot dvesto parov vojaških čevljev. Ko so bili narejeni, so prišli ponje intendantje, največkrat Nace Logar. V našo delavnico je večkrat prišel tudi tovariš Franc Rozman-Stane. Tudi zanj smo naredili škornje. Dobro se spominjam zimskega večera 21. decembra 1943. Pri nas je bil tovariš Rozman. Pogovarjali smo se, koliko naravnih skrivališč ima Jama. Spat smo šli ob 23. uri. Ob štirih zjutraj je sosed potrkala na okno in vprašala, če so bili tudi pri nas Nemci. Material smo poskrili, delavci so se umaknili.«

Po pripovedi Franca Šuštaršiča zapisal:
SANDI JORDAN, 6. c

Pa tudi sicer je bil Žužemberk že pred vojno znan po čevljarjih. Eden prvih, ki je začel delati čevlje za partizane je bil Karel Plot. Najprej je delal sam, pozneje mu je pomagal Maks Pančuh-Muki iz Ljubljane. Zaradi nevarnosti se je umaknil v čevljarško delavnico na Zvirče, od tam so ga premestili v Stari log in Stare Žage. »Vsak delavec je moral napraviti sedem parov čevljev na teden. Če je bi-

lo dovolj usnja, smo jih naredili še več.« Delali so tudi nosila za ranjence. Čevlje za partizane je delal tudi Jože Gliha-Centar. V letu 1944 so partizani uredili čevljarško delavnico pri čevljarju Slavku Glihi-Sirku.

Po pripovedi Karla Plota zapisal: **JOŽE PLOT, 7. b**

● Sedlarska delavnica v Žvenglovci pri Malem Lipnju

V Malem Lipnju je bila pri Glavičevih sedlarska delavnica. Tu so šivali sedla in komate za brigade 15. divizije. Obe hiši sta bili nekoliko oddaljeni od vasi, zato so si tu partizani uredili pravo skladišče. V njem so imeli shranjena padala, iz katerih so šivali srajce, pa obutev, tobak in sol. Sledovi skladišča so še danes vidni.

Po pripovedi Jožeta Glaviča in Pepce Fabjan zapisal **FRANC GLAVIČ**

● Kovaška delavnica v Žužemberku

V kovaški delavnici Ignaca Nagodeta, ki stoji nedaleč od šole in je danes zapuščen, so izdelali podkve in žeblje za potrebe partizanske vojske. Popravljali so tudi kolesa za vozove.

Po pripovedovanju Marije Nagode zapisala: **NEVA KOSMINA**

● Usnjarna v Žužemberku

Za potrebe čevljarških delavnic so partizani dobili veliko usnja v Lavričevi usnjarni, nekdanji papirnici pod žužemberškim gradom. Mnogo zanimivih podatkov o delu usnjarne nam je na naša vprašanja poslal Ferdinand Lavrič, ki sedaj živi v Moravčah nad Ljubljano:

»Kdaj ste v vaši usnjarni začeli delati za partizane?«
— Za partizane smo začeli delati že v letu 1941. Seveda takrat potrebe po usnju še niso bile tako velike. Usnje sem oddal dr. Ludviku in Francetu Smrketu-Joštu. Takrat smo za to vedeli samo mi trije. Italijani so mi zgrozili: »Gorje, če dobimo vaše usnje v gozdu!«

»Kateri delavci so delali v vaši usnjarni in kdo je delo vodil?«

— Poleg mene in mojega očeta so delali v usnjarni še: Jakob Ponebšek, ki je bil že prej dolga leta pri nas, Pavel Košček in njegov brat Ivan ter Jože Čerňič (Marti-

nek). Pozneje (po italijanski kapitulaciji) pa še: Rudolf Kraševac, Jože Longar, Feliks Bradač, Mohor Uršič in Avgust Avbelj (vsi so bili domačini). Kasneje sta prišla še dva iz Mokronoga: tovariš Kramar in Karel Nadlišek. Ob bombnem napadu je bil ubit Nadlišek. Dva delavca: Feliks Bradač in Mohor Uršič (oba izučena čevljarja) sta čez nekaj mesecev odšla v čevljarško delavnico v Stare Žage. Delo sem vedno vodil jaz sam.

»Koliko usnja ste izdelali in kam ste ga oddajali?«

— To je težko reči. Oddajali smo ga tovarišu Ivanu Kalčiču, ki je bil 3. 1. 1944 komisar v usnjarni. Navadno je vsak ponedeljek naložil na voz poprečno 1000 kg usnja in ga dostavljal intendanturi 7. korpusa. Zaradi pomanjkanja surovin so bile zmogljivosti precej omejene. V usnjarno je prihajal tudi znani Tilen, intendant. Pripeljal je kože in odpeljal izdelano usnje.

»Kje ste dobivali surovine?«

— V začetku smo bili sami s surovinami dobro založeni. Pozneje so kože dovažale partizanske enote, toda težko je bilo za drug material, zlasti za tanin, kajti tovarna tanina v Sevnici, Majšperku so zasedli Nemci. Tanina pa se pri vegetabilnem usnju, ki pride za vojaške potrebe najbolj v poštev, veliko rabi. Pomagali smo si tako, da smo delali kromovo usnje.

»Ali je sovražnik zvedel za vaše delo?«

— Usnjarna je delala od leta 1921. V Novem mestu so vedeli zanj. Toda dokler so bili Italijani v Žužemberku, je še nekako šlo. V usnjarni smo delali tajno. Po italijanski okupaciji pa je bila usnjarna prava tarča številnih bombnih napadov iz zraka. Dne 24. februarja 1944 so bombe porušile del usnjarnelužno delavnico, ki je bila v zahodnem delu poslopja. Dne 16. julija leta 1944 so me Nemci ujeli in poslali v ljubljanske zapore.

Po zaprtju tovariša Lavriča je usnjarna delala še do konca leta 1944. V januarju leta 1945 so Žužemberk zasedli Nemci in domobranci. Delo v usnjarni je prenehalo. Spomladi leta 1945 pa je bila usnjarna ob angleškem bombnem napadu popolnoma uničena.

SODELAVCI GLASILA
»Z BREGOV KRKE«, Žužemberk

kramljanje

Novinarski krožek sentruperške osnovne šole je naš stari znanec in njegovi člani pravi mojstri peresa in misli! Pisemce ene izmed članic le-tega, Ivanke Ahlinove, pa že dolgo čaka na objavo. Predolgo, kajne?

»Pred dnevi smo prejeli pismo iz Potokov pri Kopru, je zapisala uvodoma. Poslal ga je naš rojak in prijatelj Ludvik Šest, borec Gubčeve brigade. To ni običajno pismo. Tovariš Ludvik je zbral podpise španskih borcev, ki nam jih je poslal poleg lepih želja in pozdravov. Zelo smo bili veseli tudi lepih značk. Na eni znački je Lenin, dve pa sta s pohoda po poteh okupirane Ljubljane. Razveselili smo se tudi priložene pesmi, ki jo je sam sestavil. Pripoveduje o težavnem boju med vojno. To pesem bomo objavili v eni izmed številčk našega glasila Preproste besede. Ludviku Šestu, našemu rojaku, prijatelju in borcu Gubčeve brigade, se za značke, pozdrave in pesmi, tudi preko T 15, najlepše zahvaljujemo.«

Čeprav skrbno spremljam vaše »preproste besede«, pesmice tovariša Šesta nisem zasledila. Bi nam jo poslala, draga Ivanka?

In kot je v tej naši poletni navadi, spet pozdravi, tokrat se je s Krka oglasila Slavka Meňard. Lepo pozdravljeni!

MILENA

Smo Titovi pionirji

Letos praznujemo petintrideseto obletnico pionirske organizacije. Takrat, v vojnem času, je bila ta organizacija zelo pomembna. Pionirji so prenašali pošto, obveščali so partizane, kje se zadržuje sovražnik. Mnogi izmed njih so za svobodo žrtvovali tudi svoja življenja. In kako je bilo po končani vojni? Tudi potem pionirji niso držali rok križem. Pomagali so pri obnovi porušene domovine z željo, da bi bila čimbolj lepa.

Od takrat dalje so v prvem razredu osnovne šole vsi učenci slovesno sprejeti v Zvezo pionirjev Jugoslavije.

Vsi smo ponosni, da smo člani te organizacije, saj imamo pred očmi tiste pogumne pionirje, ki so delovali med vojno. Naše delo je seveda drugačno od dela prvih pionirjev. Naše glavno delo je, kakor je rekel Tito, učenje. Trudimo se, da bi bil naš uspeh čim boljši, ker želimo, da bi izpolnili željo našega dragega voditelja. Kadar je treba popraviti kako cesto, se takoj javimo na prostovoljno delo. S svojimi akcijami za odpadni papir zaslužimo denar, ki ga porabimo v dobrodelne namene. Sedaj, ko nam je lepo, ne pozabimo tistih držav, ki jih še tlači sovražnik. Vemo, kako je težko trpeti pomanjkanje, zato zbiramo denar. Z njim kupimo najnujnejše stvari ter jih skupaj z lepimi željami odposljemo. Želimo, da bi se vsi čimprej osvobodili in zaživeli v svobodi.

Tako izvršujemo dolžnosti pionirjev in mislim, da naši predhodniki ne bi bili razočarani nad našim delom.

ALENKA GAČNIK, 6. d
Osnovne šole Trbovlje

Nabiralna akcija papirja za pomoč prizadetim v potresu, TAMARA NEMEC, 2. b Osnovne šole Janka Premrla-Vojka, Koper

Dedovi spomini na vojno

Zdaj vem, da nam je danes, ko nam ničesar ne manjka, zares lepo

Nekega večera sta prišla k nam na obisk stari oče Janez Fon in stara mati. Ker smo ravno večerjali, smo povabili k mizi tudi njiju. Stari oče je pogledal okrog sebe in dejal:

»Lahko je danes, ko nam ničesar ne manjka, žal pa včasih ni bilo tako.« Kar sama od sebe je stekla beseda o tistih hudih časih, ki so bili za slovenski narod najtežji. Prosila sem starega očeta, naj mi pove kak dogodek, ki ga je preživel v času vojne. Zamislil se je, se ozrl po nas in začel pripovedovati:

»Partizani so na pohodih v temnih nočeh ali v svojih taborih potrebovali tudi svetlobo. Zelo iskane so bile v tem času žepne svetilke, te pa je bilo zelo težko dobiti. Edini izdelovalec baterij, pa tudi žepnih svetilk, je bila tovarna Zmaj v Ljubljani. To mesto pa so zasedli italijanski okupatorji in ga obdali z bodečo žico. Prebivalci, ki so vsakodnevno zapuščali Ljubljano, so bili progovni delavci. Zaposleni so bili pri vzdrževanju železniške proge Ljubljana-Jesenice. Navezal sem stike s skupino treh mladih, zavednih slovenskih fantov. Kaj kmalu sem dobil od njih žepnih svetilk in baterijskih vložkov. Zanje pa so progovni delavci zah-

tevali v zamenjavo surovo maslo, ki ga v Ljubljani ni bilo mogoče dobiti. Kakor vsa živila, tako smo tudi surovo maslo dobivali na živilske karte. Odrezke s teh kart sem dobil od raznih zavednih ljudi, ki so podpirali NOB, veliko pa je bilo med njimi delavcev z jeseniške okolice. Tako je stekla zamenjava od Ljubljane do Žgoše in Dvorske vasi pri Begunjah. Tam sem namreč svetilke oddal. Terenci so potem poskrbeli, da so prišle kmalu v partizanske roke.«

Tako je stari oče končal s svojo zgodbo o žepnih svetilkah in baterijah. Segel je po kozarcu, izpil požirek in povedal še zgodbo o koruzni moki:

»Bili so časi, ko si z odrezki z živilskih kart za koruzno moko nisi prav nič mogel pomagati, ker moke pač ni bilo. Koruzno moko pa so zelo potrebovali partizani. S pomočjo svojega strica in sestrice, ki sta živela v Beljaku, sem spoznal nekega mlinarja, ki je bil slovenskega rodu. Imel je manjši mlin v vasi, katere ime sem že pozabil. Z odrezki z živilskih kart, ki sem jih dobil od zavednih Slovencev in aktivistov OF, sem pri njem dobil koruzno moko. Nikoli me ni vprašal, od kod imam toliko odrezkov. Z

ženo sva šla enkrat tedensko k njemu. Prinesla sva vsak svoj nahrbtnik moke. Zadnje leto vojne je bila zaradi pogostega bombardiranja mest in železniških prog ta pot vse bolj nevarna.

Na dan bombardiranja Jesenice, dne 1. marca 1945. leta, sva bila z ženo na taki poti. Ko sva se zvečer vrnila na Jesenice, sva s strahom lezla preko ruševin. Bila sva v skrbeh za najine otroke, ki sva jih pustila v varstvu pri babici. Na srečo so bili otroci še vsi živi in zdravi.« Stari oče je umolknil.

»Ali ste potem še kdaj odšli po koruzno moko?« sem ga vprašala.

»Ne,« je dejal. »To je bila moja zadnja pot na Koroško, kajti vojna se je bližala koncu. Dobra dva meseca potem je partizanska vojska premagala fašiste in osvobodila našo domovino.«

Tako je stari oče zaključil s svojimi pripovedovanjem.

Večkrat se spominjam njegovega pripovedovanja in šele takrat spoznam, da nam je danes, ko nam ničesar ne manjka, zares lepo.

LIDIJA FON, 8 a
Osnovne šole Toneta Cufarja, Jesenice

besede in dejanja

● Obisk predsednika Tita Sovjetski zvezi

Obisk predsednika Tita Sovjetski zvezi in jugoslovansko sovjetski pogovori pa bodo zaobjeli tudi vrsto širših, mednarodnih tem. Vloga Sovjetske zveze na mednarodni politični sceni, njena izjemno velika odgovornost za ohranitev miru na svetu, ter izpostavljeni položaj Jugoslavije v boju neuvrščenih držav za splošno uresničevanje načel aktivne in miroljubne koeksistence vseh držav ne glede na njihovo družbeno ureditev, in za zgraditev novega sistema mednarodnih političnih in ekonomskih odnosov, vse to terja, da se v jugoslovansko-sovjetskih pogovorih sprožijo in obdelajo mnoga velika vprašanja sodobnega sveta. V tem oziru se močno in neodložljivo vsiljujejo ne le vprašanja nekaterih novih negativnih pojavov in tendenc v mednarodnih odnosih, ki spodbujajo mir, kakor so pospeševanje oborožitvene tekme, pritiski in izzivanja spopadov med neodvisnimi afriškimi državami, temveč tudi vprašanja nekaterih konkretnih političnih pobud na širšem mednarodnem področju, kot je to prihodnji sestanek KVSE v Beogradu, sklic ženevske konference o nevarnem žarišču krize na Bližnjem vzhodu in podobno. Pa tudi aktualen razvoj odnosov v mednarodnem delavskem in komunističnem gibanju, kakor je znano, z veliko pozornostjo spremljajo v Sovjetski zvezi kakor tudi pri nas, zato lahko pričakujemo, da bodo tudi ta vprašanja predmet intenzivne izmenjave mnenj.

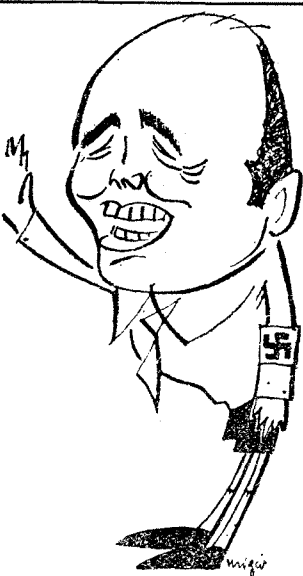
Zaradi vsega tega bodo obisk predsednika Tita Sovjetski zvezi in pogovori Tito-Brežnjev v središču pozornosti ne le jugoslovanske in sovjetske, temveč vse mednarodne javnosti.

KOMUNIST — 15. avgusta 1977

● Ni razlike med dobro voljo in obveznostjo

Leopold Wagner je 7. člen državne pogodbe že pokopal — v naftalinu. V njem je obveznost avstrijske vlade do manjšine jasna: dvojezičnost v vse dvojezične kraje brez razprave o tem, ali jo kdo v praksi uporablja ali ne. Gre za načelo in obveznost hkrati! Praktične izkušnje so lahko plod pritiska in groženj, ki so lahko nekemu, v tem primeru deželnemu glavarju, znane ali ne. Gre za to, da dvojezične ustanove morajo delovati, ne pa za to, ali bo večini (ki je to pod izrazitim vplivom velikonemških idej) to prav ali ne.

Vprašanje zase pa je, koliko deželni glavar verjame svojim trditvam, češ da slovenščino lahko uporabljajo kot

Koroški deželni glavar — Leopold Wagner

pomožni jezik celo na sodiščih ali na primer v velikovškem okrajnem glavarstvu. Resnica je, da sedanji šolski sistem v južni Koroški praktično onemogoča, da bi se slovenski otrok dobro naučil materinega jezika v šoli in si z njim pomagal v nekoliko bolj zamotanem položaju. Treba bi bilo velikomernsko naravnost postaviti na glavo odločno in pošteno, pa bi odpadle vse zapreke za resnično enakopravnost slovenske narodnostne skupnosti. Teoretično in v praksi.

VEČER — 10. avgusta 1977

● Slovenci na praznih posekah

Statistični podatki iz leta 1971 povejo, da so sestavljali v naši republiki 48 odstotkov celokupnih površin gozdo- vi, po podatkih gozdnogospodarskih načrtov pa je gozdov 1.004.700 hektarov, kar je polovica vseh površin. Potemtakem se Slovenija uvršča med tiste dežele, ki pridelajo več lesa, kot ga same ta hip porabijo. V Evropi sta pred Slovenijo le še Finska z 69 odstotki gozdnih površin in Švedska, kjer pokrivajo gozdovi 53 odstotkov celotne površine države. Uveljavljeno pravilo pa pravi, da se lahko same oskrbujejo z lesom vse tiste dežele, kjer pride na prebivalca vsaj 0,35 ha gozda. Vsak Slovenec ga ima 0,60 ha, vsak Finec pa celo 4,7 hektara. Seveda pa je to pravilo relativno, o čemer najbolje priča podatek, da slovenski gozdovi dajejo komaj tri četrte lesa, potrebnega za domačo lesno, celuložno in papirno industrijo. Potrošnja lesa namreč dokaj hitro narašča. Delež slovenskega gozdnega bogastva v jugoslovanskih lesnih zalogah znaša v poprečju 15 odstotkov, od tega pri iglavcih 32, pri listavcih pa 9 odstotkov. Ta dokaj velik gozdni delež pa vseeno ne zadostuje za »napajanje« domače lesne industrije. Do leta 1980 bomo morali v Sloveniji zvečati glede na potrebe sečnjo za 14 odstotkov, obenem pa vložiti veliko denarja in truda, da zanamci ne bodo ostali, drastično povedano, na praznih posekah.

7 D — 7. avgusta 1977

● Več v države v razvoju

Naše delovne organizacije so v prvih sedmih mesecih letošnjega leta izvozile na svetovni trg za okoli 50,7 milijarde din. Po podatkih zveznega zavoda za statistiko je to za štiri odstotke več kot v enakem obdobju lani. Prav tako pa smo v enakem obdobju uvozili za 36 odstotkov več blaga, ki je že doseglo vrednost skoraj 94 milijonov din.

Blagovna izmenjava s tujino je bila letos najugodnejša za nas z državami v razvoju, saj smo na primer letos že izvozili v države v razvoju za tretjino več blaga kot lani. Vrednost uvoza iz teh dežel znaša 13,7 milijarde din, izvoza pa 9,3 milijarde din.

Največje povečanje uvoza je bilo za beleženo iz industrijsko razvitih dežel, iz katerih so naše delovne organizacije uvozile za 53,6 milijarde din raznega blaga ali kar za 42 odstotkov več kot lani, medtem ko smo iz Jugoslavije prav na ta trg izvozili za 21,3 milijarde din blaga, kar je za pet odstotkov več kot lani.

Izvoz blaga v socialistične države je letos za pet odstotkov manjši kot v enakem lanskem obdobju. Na ta trg smo prodali za okoli 20 milijard din blaga, uvozili pa smo za 26 odstotkov več in je uvoz že dosegel več kot 26 milijard din.

VJESNIK — 15. avgusta 1977

● Devizna bližnjica

V naši državi so letos v prvih petih mesecih prodali okrog 90 tisoč avtomobilov, v istem obdobju pa je bilo porabljenih okrog milijardo dinarjev za uvožene avtomobile. To sta dve tretjini vsote, ki je bila porabljena za nakup tujih avtomobilov v lanskem letu.

Ponuja se preprosto vprašanje, od kod ljudem toliko denarja? Tisti, ki imajo denar pa vprašujejo drugače, namreč, kako bi prišli do težko pričakovane avtomobila.

Največji domači proizvajalec avtomobilov Crvena zastava je te dni znova spomnil kupce, kje je bližnjica do novega avtomobila. Avto moraš kupiti z devizami. Medtem ko lahko prečitamo v časopisih novice o veljavi dinarja v tujih menjalnicah, ga tudi tako doma spravljamo v slabo luč kot denar drugega razreda.

VEČER — 13. avgusta 1977

Rado Jelinčič, Karel Kumše:

DELO GORIŠKEGA VOJNEGA PODROČJA (13)

OD MARCA 1944 DO OSVOBODITVE

● kontrola prometa in premikov sovražnih enot, koncentracija sovražne vojske in njihove namere.

● o gospodarskem stanju v sovražni enoti in o raznih vidikih, ki vplivajo na borbeno razpoloženje moštva.

● politična situacija v postojanki in razpoloženje tako med sovražnimi vojaki, kakor pri civilnem prebivalstvu.

● priprave in organiziranje pobegov sovražnikov med partizane.

● pridobivanje zaupnikov v sovražnikovih vrstah.

● zbiranje podatkov o gospodarski moči podjetij na območju, ki ga je zasedel sovražnik.

● zbiranje podatkov o utrjevalnih delih na območju Furlanije in Julijske krajine.

● boj proti sovražnim agentom v sodelovanju z OZNO, VDV in GAP.

● obdelava dobljenih podatkov in uporaba le-teh za izvajanje vojaških akcij.

● dajanjem podatkov enotam za izvajanje posebnih vojaških akcij.

● sodelovanje pri prevozu hrane in raznega drugega materiala.

Za uspešno opravljanje vseh teh nalog, so bili obveščevalni centri povezani s civilnim prebivalstvom, političnimi organizacijami ZMS, AFŽ, ZK, OF, Komiteji itd. Mnogo so prispevali k izvedbi posameznih akcij tudi pionirji. Veliko uporabnih podatkov so posredovali številni pripadniki italijanskega odpornekega gibanja in posamezniki v Furlaniji in Julijski krajini, ki so sodelovali z obveščevalnim centrom goriškega vojnega področja. Tudi v sovražnih postojankah in celo na ozemlju Julijske krajine in Furlanije je imela obveščevalna služba svoje informatorje. Ti so redno poročali o svojih zapažanjih. V nujnih primerih pa so informacije posredovali takoj, izven rednega poročanja. Od informatorjev v sovražnih vojaških formacijah pa so poleg ostalih poročil in obvestil, prejemali tudi razne dokumente in gesla, celo za teden dni v naprej.

Kaj pomeni za zaledno vojaško oblast dobra obveščevalna služba, kaže najbolj to, da zaledne enote skoraj niso doživele presenečenja. Tako na primer se je komanda mesta premaknila le za nekaj sto metrov, ko je dobila obvestilo, da se pripravlja sovražnik, da jo obkoli in uniči. Zaradi obvestila in umika pa je sovražnik udaril v prazno.

Obveščevalna služba je od svojega informatorja v sovražnih vrstah dobila podatke, da pripravlja sovražnik pohod z namenom, da bi ropal in uničeval gospodarske dobrine ter manjše partizanske enote, kraje, kurirje in organe oblasti. Na pohod se je pripravljala močnejša sovražna enota. Sporočilo je bilo takoj posredovano obveščevalnemu centru 9. korpusa. Štab je podvzel vse potrebne korake, da sovražnik v svojih namenih ne bi uspel. Obveščevalna služba komande goriškega vojnega področja je postrila nadzor nad sovražnikom in pravočasno obvestila partizansko enoto, da je le-ta sovražnika razbila in preprečila njegove namere.

Komanda goriškega vojnega področja se je stalno premikala. Oporišča je imela v naseljih Erzeli, Vrabče, Štiak, Gornja Branica, Špinišče pri Renčah, Podgora (nad Vrtovinom), Vikše, Rubije, Škrbina,

Komen, Sveto, Brje, Otlica, Renče in Gorica. Komande mest in komande področja pa so bile sicer stalno v vaseh oziroma naseljih, torej niso bile skrite.

Obveščevalni center področja je omogočil, da so poveljstva v večini primerov pravočasno zvedela, kaj sovražnik namerava in kaj pripravlja. V nekaterih predelih je bilo obveščevalno delo tako temeljito, da smo vedeli za vsakega posameznega sovražnikovega vojaka, ki je bil trenutno zunaj sovražnikovih postojank, kod hodi in kaj dela.

Sovražnikove enote so komande mest in še posebej komando področja večkrat iskale. Prav tako tudi njene odseke.

V bližini sovražnikovih postojank je delovalo več manjših diverzantskih skupin. Njihovo število se je posebej povečalo leta 1945, ko je prišlo na naše področje več kvizlinških enot. V bližini Gorice in Trsta sta delovala še dva dobro oborožena diverzantska voda. Takšen ofenziven način obrambe nam je omogočil normalno izpolnjevanje dobljenih nalog.

Kljub dobri obveščevalni službi in drugim ukrepom se je večkrat zgodilo, da je poskušal sovražnik naše enote presenetiti in uničiti. Tako je 28. maja 1944. leta hotel presenetiti in uničiti komando mesta Dornberk, ki je bila takrat v vasi Vinišče pri Renčah. Komanda mesta se je pravočasno umaknila, Nemci pa so se maščevali tako, da so požgali vas.

Dne 7. maja 1944 je sovražnik presenetil komando mesta Sežana, ki se ni dovolj zavarovala. Napadalo jo je trideset nemških vojakov. Ujeli so komandni kader in šest borcev, trije borci pa so padli. V decembru istega leta so padli pred Štjakom v sovražnikovo zasedo politkomisar komande mesta Ajdovščina Dušan Sluga, njegov brat in pet borcev. Dne 28. decembra 1944 pa je sovražnik napadel komando mesta Postojna pri Poljanah. Dva borca sta padla, dva pa sta bila ranjena.

Na območju komande mesta Idrija, Cerkno in Čepovan ni bilo manjših sovražnikovih napadov, ampak so se vrstile sovražnikove ofenzive, ki so terjale hude boje naših brigad. V takšnih razmerah je zaledna vojna oblast zelo težko delovala. Zveza med komandami mest in vojnim področjem ter operativnimi enotami je bila večkrat pretrgana.

● Napad na komando

Borci komande goriškega vojnega področja so 29. julija 1944. leta vstali zgodaj, kot po navadi v tem letnem času. Vsi odseki so začeli delati ob 7. uri zjutraj, razviti prapora pa so opravili že ob 6. uri. Ta dan so razvili prapor v Štjaku, v Gornji Vipavski dolini. Ob razvrtju prapora se je četa postavila v vrsto. V zbor so stopili vsi borci komande področja, ki niso bili na straži, v patroljah ali drugače odsotni. Ker je bilo lepo, sončno vreme, so tudi kmetje zgodaj odšli na polje in senožeti. Kmetje so kopali že zgodnji krompir, kosili travo na travnikih, v vinogradih pa škropili vinsko trto in jo povezovali na opornike. Ko je bilo področje v največjem delovnem zagonu, priteče kurirka Zora Trampuš iz Raše in obvesti komandanta področja, da se bliža Kettnerjeva skupina, ki namerava napasti komando goriškega vojnega področja. (se nadaljuje)

naš
tovariš
TV 15

● TV-15 izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec Ljubljana, Miklošičeva 28 kot glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

● Uprava in naročniški oddelček »TV-15«: Miklošičeva 28, pp 598/XI, 61001 Ljubljana; tekoči račun 50100-833-30005 pri SDK Ljubljana

● Telefon uprave 320-486

● Glavni in odgovorni urednik: SILVO TERŠEK

● Novinarji: NEVA MUŽIČ, MILENA STRAJNAR, TONE URBAS, MILAN VOGEL

● Tehnični urednik: SINE KOVIČ

● Tajnica uredništva: MARA OKORN

● Telefon uredništva 327-780

Letna naročnina 140 din, za inozemstvo 160 din; posamezna številka v prosti prodaji 3 din

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV-15«, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV-15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk in klišaji: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35